

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
33 / 2014
23. august 2014

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

MATICA SLOVENSKÁ
NIE JE RELIKT MINULOSTI
Strana 4.

UKRAJINSKÁ KRÍZA
ZASAHUJE AJ SLOVENSKO
Strana 5.

SOCHÁR TEODOR BANÍK
A KONŠPIRÁCIE ŠTB
Strana 6.

AKO ROBIA TURISTICKÝ RUCH
NAŠI SUSEDI V RAKÚSKU
Strana 8.

OSVETÁR JÁN ANDRAŠČÍK
O JEHO BOJ S ALKOHOLIZMOM
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Dvadsať prvého augusta 1968 nádejné ilúzie Čechov a Slovákov o socializme s ľudskou tvárou zmrazil okupanti zo Sovietskeho zväzu, z Nemeckej demokratickej republiky, Maďarska, Poľska, Bulharska. Politurci im oznámili, že musia ubrániť socializmus pred nebezpečnými kontrarevolucionármi v Česko-Slovensku. Tí však nedržali v rukách ani gumipušky. Dubček a jeho socializmus s ľudskou tvárou sa spurnému Brežnevovi znepáčili. Polmilionová armáda okupantov prišla zastaviť reformy, ktoré nebezpečne ohrozovali posty dogmatických funkcionárov KSČ na čele s Vasílom Bifakom. Kolaboranti sa vracali do funkcií pod záštitou šesťtisícich okupačných tankov a osemsto bojových lietadiel. Predstavitel Sovietskeho zväzu Leonid Brežnev sa zbláznil – oznamovalo jedno heslo na námestí Bratislavy. Popri Petrovi Legnerovi, Jožkovi Svitjelovi, Danke Košanovej, námorníkovi Dunajplavby Jánovi Holíkovi na Slovensku zahynulo ďalších dvadsaťdeväť občanov. Okupácia sa začala nazývať internacionálnou pomocou.

Desiatky tisíc Čechov a Slovákov začali utekať do zahraničia. Slovensko opustila predovšetkým intelektuálna elita. Ľudia s vlastným názorom a kritickým postojom. Mnohí z nich totiž tušili, že nás čaká opäť obdobie lží, päťlizačstva, servilného prisluhovačstva. Normalizátori sa brutálne porotali s funkcionármi, ktorí chceli budovať socializmus s ľudskou tvárou. Povyhadzovali ich zo zamestnania a vyhnaní na perifériu spoločenského života. Bifakovci a jakešovci vypracovali oficiálny zoznam nepriateľov socializmu. Bolo na ňom deväťtisíc mien. Tito postihnutí Slováci z Čiernej listiny sa nedočkali doteraz aspoň čiastočného odškodnenia. Pre niektorých dnešných takzvaných demokratov sú Dubček a dubčekovci stále neprijateľní. Asi preto, lebo otvorene hovoria, že aj terajší kapitalizmus by potreboval ľudskú tvár.

Ján SMOLEC

Tanky spojeneckých armád pochovali reformu komunistického režimu u nás August 1968 bol polčasom totalitného režimu

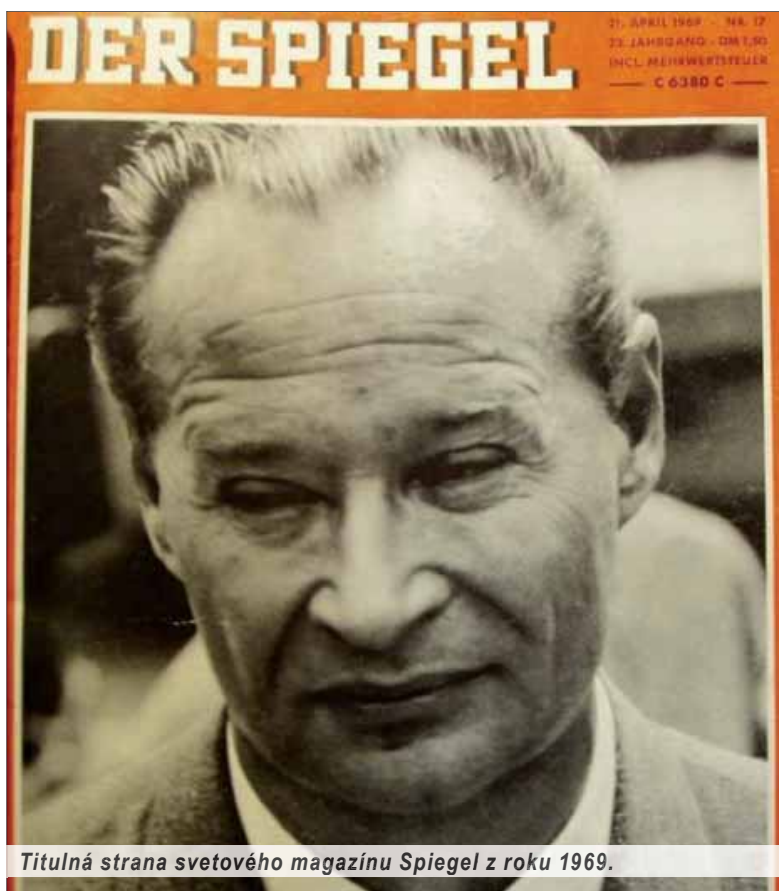
Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív SNN

Keď sa máme zamyslieť nad 21. augustom 1968, nemôžeme nespomenúť začiatok nástupu komunistického režimu na Slovensku. Podmienky mu vytvárala už exilová Benešova vláda v Londýne. Napriek tomu vo voľbách v roku 1946 na Slovensku nezvíťazili komunisti. Slováci odmietali komunizmus i pražský centralizmus. Slovenská otázka sa stala trvalým problémom pražskej administratívy, o ktorej autor publikácie Československo roku 1968 V. Kurál napísal, že „sa stala poslednou rozbuškou, ktorej odpálenie uvoľnilo cestu k Pražskej jari“.

Azda ani netreba pripomínať, ako radikálne sa porátala pražská vláda s predstaviteľmi prvej Slovenskej republiky a akým spôsobom bola nastolená komunistická moc. Februárový puč z roku 1948 priniesol mnoho útrap najmä religioznejmu Slovensku. Útok na cirkev, slobodu vierovyznania, na slovenských vlastencov a antikomunistov narobil nenapraviteľné škody v materálnej, a najmä v duchovnej sfére národa. Násilné presadzovanie kolektívizácie v poľnohospodárstve a praktické zrušenie súkromného vlastníctva zapríčinili postupný úpadok národného hospodárstva.

■ ZMENY ÚSTAVY

Na celoštátnej konferencii KSČ v júli 1960 došlo k závažným zmenám ústavy. Zakotvili do nej článok 4 o vedúcej úlohe komunistickej strany v spoločnosti a štáte a z marxizmu-leninizmu sa stala štátna ideológia. Nová ústava radikálne obmedzila právomoci SNR zrušením jej výkonného orgánu – Zboru povereníkov. Pražská vláda tým dosiahla obmedzenie právomoci slovenských orgánov na najvyššiu možnú mieru. Štátny znak prišiel o stáročia používaný dvojkríž, ktorý nahradila vatra pod Kriváňom. Keď sa v roku 1963 stal prvým tajomníkom KSS Alexander Dubček, kritika pomerov v strane a štáte prichádzala predovšetkým zo Slovenska. Ozýval sa najmä hlas svedomia národa – spisovatelia, ktorí sa k pomerom v štáte

Titulná strana svetového magazínu Spiegel z roku 1969.

vyjadrili veľmi kriticky na konferencii Zväzu slovenských spisovateľov v apríli 1963. Dosiahli síce drobné ústupky, ale i naďalej sa na Slovensku postupovalo tvrdo v straníckej línii KSČ.

■ DVETISÍC SLOV

Rok 1967 poznačili vystúpenia proti režimu. Na 4. zjazde Zväzu československých spisovateľov Ľudvík Vaculík v prejave Dvetisíc slov poukázal na potláčanie občan-

ských slobôd, cenzúru a monopol moci v rukách úzkeho vedenia KSČ. Antonín Novotný v tom čase zastával funkciu prezidenta i prvého tajomníka KSČ. Alexander Dubček v októbri 1967 kritizoval kumuláciu funkcií a žiadal demokratizáciu pomerov v strane. Plénum strany podporilo Dubčekov návrh a v januári 1968 sa uznieslo na nezlučiteľnosti úradu prezidenta a funkcie prvého tajomníka strany a Novotného uvoľnilo zo straníckej funkcie. Dubček si tým od Novotného vyslúžil obvinenie zo slovenského buržoázneho nacionalizmu.

■ OBRODNÝ PROCES

Prezident A. Novotný si protislovenským a arogantným správaním pri návšteve Martina v roku 1967 celkom pohneval Slovákov. Matica slovenská reagovala 15. marca 1968 výzvou, aby rezignoval aj na funkciu prezidenta republiky. K výzve sa pridali vysoké školy a Novotný vzápätí odstúpil z úradu prezidenta. Voľbou armádneho generála Ľudvíka Svobodu za hlavu štátu a obsadením dubčekovcov do najdôležitejších postov v štáte sa začal reformný – obrodný proces v strane a štáte. Mal ambiciózný plán – vytvoriť nový politický systém: socializmus s ľudskou tvárou. Narazil však na Moskvu, ktorá po invázii vojsk Varšavskej zmluvy (bez účasti Rumunov) do Česko-Slovenska na ďalších dvadsať rokov upevnila komunistický režim pri moci.

3 OTÁZKY PRE:

profesora Ivana Laluhu, historika a účastníka pohnutých udalostí 1968

Neporazená sila slovenských myšlienok

• Je po takmer polstoročí o tých dramatických udalostiach povedané všetko?

Skôr sa mnoho, ak nie všetko o roku 1968 a jeho následkoch zanedbalo. Historici intenzívne skúmajú, ale veľa tabu zostáva v archívoch silových orgánov a najužšieho vedenia vtedajších okupantov. My sme však pozabudli zachytiť príbeh občanov prebudenej spoločnosti v roku 1968, ich nádeje, očakávania a najmä osudy po tom, čo bol Dubček odstavený, a zdalo sa, že sila tak obrodných ako aj slovenských myšlienok je porazená. Osudy drobných aktérov či už pri storočníci prvej svetovej vojny, ako i SNP v roku 1968 a 1989 – to sú veľké témy. Nové

generácie do päťdesiat rokov si to tak nepamätajú, oslovuje to najmä tých, čo to prežili. Veď práve časový odstup nám umožňuje hlbší ponor aj do motívov radikalizmu na Slovensku, ktorý už v roku 1968 chcel to, čo bolo napokon možné až v roku 1989.

• Posmrtné vyšli pamäti Vasila Bifaka – priznal sa k pozvaniu polmilionovej armády?

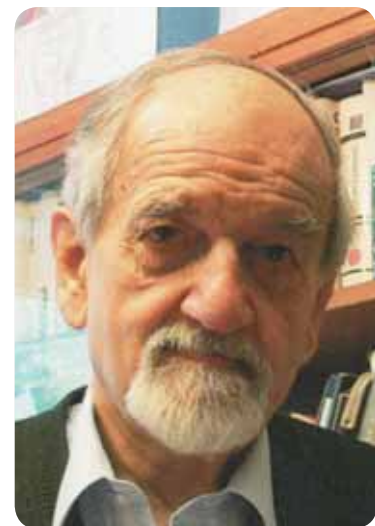
K pozývaciemu listu sa nevyjadril, ale je zrejme, že patril k rozhodujúcim aktérom v príprave intervencie, bol na tajnej schôdzke v Komárove... Podľa neho „pomoc bola prepotrebná, dobre, že prišli“. Za najväčšiu „holubicu“ v sovietskom vedení označuje šéfa so-

vietskeho vedenia Brežneva a za „jastrabov“ Kosygina a Suslova.

• Má ešte dnes veľké občianske hnutie a posun k obrode spoločnosti v roku 1968, teda pred takmer polstoročím, aktuálny národný a politický význam?

Európa a Európan nie je abstraktný pojem – každý sme príslušníkom nejakého národa. Konflikty sa najúčinnejšie riešia, keď ich riešia tí, ktorých sa to týka, a nie postranní kibíci, ktorí sú pripravení prihriať si svoju polievočku. Rok 1968 nám aj toto pripomína, varuje, čo sa stane, keď sa to nedodržuje.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ
Foto: archív SNN

V SNN 34/2013
SI PREČÍTAJE

V budúcom vydaní SNN si pripomenieme 70. výročie Slovenského národného povstania M. S. Ďurica: Kto a prečo pripravoval a vyvolal povstanie na Slovensku v auguste 1944 Historik mladej generácie Pavel Mičianik: Slovenská armáda – rozhodujúca sila povstania

Volania na audiotextové čísla môžu zúfalcov dostať na mizinu Ani pôžičky, ani zamestnanie!

Ján ČERNÝ – Fotokoláž: ar

Ludí, ktorí sa ocitli v ťažkej životnej situácii, či už pre nedostatok peňazí alebo si nemôžu nájsť prácu, opakovane Slovenská obchodná inšpekcia (SOI) varuje pred neuváženým konaním. Volania na audiotextové čísla totiž môžu mnohých pripraviť o veľkú sumu bez toho, aby vôbec niečo získali, či s niekým aspoň hovorili.

Audiotextové čísla, žiaľ, len veľmi ťažko rozoznať od takzvaných „predvolieb“, ktoré označujú niektorých mobilných operátorov. Podľa číslovacieho plánu verejnej telefónnej siete na Slovensku však v zásade možno konštatovať, že služby so zvýšenou tarifikou – ako sa odborné podobné volania nazývajú, majú čísla v uvedených kombináciách: na začiatku môže byť číslo 900 a za ním šesť rôznych číslic, alebo to môžu byť čísla 97 či 98 a za nimi sedem rôznych číslic.

■ VAROVANIA INŠPEKCIE

Volanie na takéto číslo môže stáť od eura cez tri eurá a viac za minútu. A tie sa účtujú, ak sa volajúcu ozve trebárs aj automatická hláska.

Slovenská obchodná inšpekcia zaznamenala nárast počtu spotrebiteľských podaní, ktoré sa týkali poplatkov za volania na audiotextové čísla. Účty a faktúry za takéto hovory dosahujú vysoké sumy – od stopäťdesiat až do deväťsto eur. Audiotextové volania sú nepomerne drahšie ako bežné volania. O cene za volania na audiotextové čísla musí byť volajúci informovaný ešte pred začiatkom tarifikácie hovoru. Preto si treba uvážiť ešte pred uskutočnením hovoru na audiotextové číslo, či cena za impulz audiotextového volania je pre volajúceho akceptovateľná.

■ DRAHÉ PÔŽIČKY

Dôvodom záujmu spotrebiteľov o finančné produkty z in-

zerátov cez volania na čísla so zvýšenou tarifikou je mylná domnienka „ľahšie dostupnej pôžičky“. Texty inzerátov sú zameralé najmä na zadlžených, sociálne zraniteľných a nezamestnaných spotrebiteľov, ktorým banky a nebankové spoločnosti pôžičku neposkytli pre nízku schopnosť pôžičku splácať. Vzhľadom na to, že zákonnou povinnosťou veriteľa je posúdiť schopnosť spotrebiteľa splácať – teda zistiť bonitu spotrebiteľa, ponuka pôžičky bez jej posúdenia (nazeranie do bankového, resp. nebankového registra, zisťovanie sociálnoekonomickej situácie spotrebiteľa) je varovným signálom, že môže ísť o podvod. Pôžička ponúkaná cez audiotextové číslo často nebola ani len poskytnutá a výsledkom bola vysoká faktúra za telefonický hovor.

■ ČASTÉ PODVODY

Sprostredkovanie zamestnania za úhradu je služba občanovi – občan má právo vybrať si sprostredkovateľa, ktorého služby využije. Na stránke www.upsvar.sk každý mesiac aktualizujú zoznam sprostredkovateľov s platným povolením, ktorí svoju

činnosť vykonávajú so súhlasom Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Informáciu o tom, či sprostredkovateľ zamestnania za úhradu má alebo nemá platné povolenie, môže záujemca o prácu získať na každom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny. Seriózny sprostredkovateľ zamestnania neponúka služby cez audiotextové čísla.

Pri volaní do televíznych hier, súťaží, veštiarní a podobne sa divák v momente úspešného spojenia s automatickým telefónnym systémom stáva účastníkom hry. Úspešné spojenie neraz znamená, že sa volajúcu ozve automatická hláska oznamujúca, že bude prepojený do štúdia, má čakať v poradi, má zavolať neskôr atď. Skutočnosť, že volajúci sa nedostane do poradia, však ešte neznamená, že sa nedovolal. Každé jedno zatelefonovanie, spojené s automatickou telefónnou ústredňou (teda aj keď účastníkovi bola prehraná akákoľvek automatická nahrávka), je účtované podľa príslušného cenníka. Vzhľadom na to, že spojenie na volané číslo bolo uskutočnené, operátor má právo aj neobvykle vysokú sumu účtovať.

Na politickej mape sú subjekty, ktoré chcú niest pomenovanie HZDS Reinkarnácia politiky V. Mečiara?

Anna HROMJÁKOVÁ – Foto: archív SNN

V decembri 2013 vystúpil z ĽS-HZDS Vladimír Mečiar – zriekol sa členstva v strane, ktorú ministerstvo vnútra zaregistrovalo 3. mája 1991 a od jej začiatku až do decembra 2013 bol jej jediným predsedom. Hnutie za demokratické Slovensko v najťažšom období dokázalo vydobýť samostatnosť a postaviť základy štátu. Ako stranu, ktorá preferovala národnostátne záujmy, ju napádali zo zahraničia aj zjednotená opozícia.

Na mimoriadnom sneme ĽS-HZDS v januári tohto roku odhlasovali jeho delegáti zánik strany. Uskutočnil sa v Žiline a zo 165 prítomných hlasovalo zaň 161. Z registra strán subjekt definitívne vymazali 25. februára tohto roku.

■ NOVÁ STRANA

Ustanovujúcim snemom Strany demokratického Slovenska 8. marca 2014 začala svoju činnosť politická strana pozostávajúca z bývalých členov HZDS. Jej predsedom sa stal Sergej Kozlík. Kandidovala už do Európskeho parlamentu, ale neúspešne. V tom istom čase, teda 8. marca 2014, mala snem i Slovenská moderná spoločnosť (SMS), na ktorom za jej predsedu zvolili podnikateľa z Banskej Bystrice Pavla Čupku a súčasne stranu premeno-

vali na HZDS. Ministerstvo vnútra vyhovel žiadosti o zmenu názvu strany. Pôvodná SMS mala dvoch štatutárov – Jána Garaia a Mariána Leineroviča. Leinerovič, ktorý nie je členom strany a podľa Čupku si ani neplní povinnosti štatutára

sa vracajú. HZDS má podľa neho záujem vytvoriť silný blok pronárodných strán. Oslovili už HZD i SLNKO – strany, ktoré založili Ivan Gašparovič a Vítazoslav Moric, chcú rokovať aj s Kozlíkovou SDS a do parlamentných voľieb stabilizovať vlastnú členskú základňu. HZDS má v súčasnosti podľa Čupku v každom kraji asi dvetisícpäťsto členov.

Predseda P. Čupka má záujem o návrat Vladimíra Mečiara do politiky, ktorého považuje za najschopnejšieho slovenského štátnika. Strana pripravuje volebný program a zasadzuje sa za pôvodné hodnoty presadzované HZDS. To znamená, že chce stáť na národných, kresťanských a sociálnych pozíciách. Za najväčšiu chybu súčasnej politiky považuje nespravodlivé daňové zaťaženie

sa vracajú. HZDS má podľa neho záujem vytvoriť silný blok pronárodných strán. Oslovili už HZD i SLNKO – strany, ktoré založili Ivan Gašparovič a Vítazoslav Moric, chcú rokovať aj s Kozlíkovou SDS a do parlamentných voľieb stabilizovať vlastnú členskú základňu. HZDS má v súčasnosti podľa Čupku v každom kraji asi dvetisícpäťsto členov.

Predseda P. Čupka má záujem o návrat Vladimíra Mečiara do politiky, ktorého považuje za najschopnejšieho slovenského štátnika. Strana pripravuje volebný program a zasadzuje sa za pôvodné hodnoty presadzované HZDS. To znamená, že chce stáť na národných, kresťanských a sociálnych pozíciách. Za najväčšiu chybu súčasnej politiky považuje nespravodlivé daňové zaťaženie

Podnikateľ z Banskej Bystrice oživuje HZDS.

nie: „Monopoly ako SPP a novinári platia dnes rovnaké dane, čo je nespravodlivé,“ poukazuje Čupka a za prijateľný model pre Slovensko považuje nemecký daňový systém. Slovensko stále potrebuje politikov s pevnou ukotvenosťou

v národe. Či to bude práve nové HZDS, ukáže čas...

Doterajšia politicko-historická prax však ukázala, že odídení z Mečiarovho HZDS so svojimi stranami prahy parlamentu väčšinou nedosiahli.

VŠIMLI SME SI

Mestá miznú v optickom smogu

Choma. „Naším zámerom je odstrániť minimálne polovicu všetkých nelegálnych reklamných a informačných zariadení a regulovať vznik nových. V súčasnosti vedíme niekoľko súdnych sporov na odstránenie neschválených reklám,“ doplnil. Aj keď nelegálne bilbordy stoja väčšinou na súkromných pozemkoch, podľa primátora Chomu ich majitelia nemajú povolenie zo stavebného úradu, súhlas architekta či vyjadrenie polície. Na mestských pozemkoch už podľa primátora nie je ani jedna nelegálna reklama.

Žilinský primátor verí, že vyčistiť krajské mesto, kde je aj podľa priloženej obrázky naozaj situácia s umiestňovaním reklám a informačných tabulí viac ako akútna, pomôže od optického smogu vyčistiť nový stavebný zákon. (se)

Snímka: archív autora

Čoraz častejšie sa do nášho slovníka v súvislosti s bezohľadným zabíraním plôch na reklamu presadzuje označenie optický smog.

Azda nikde na Slovensku ho nie je toľko ako v Žiline, kde z približne šesťtisíc reklamných bilbordov je len okolo dvesto legálnych!

„Napriek vynaloženému úsiliu nie sú zatiaľ výsledky také viditeľné, ako by sme si želali,“ vyjadril sa o probléme žilinský primátor Igor

V Slovenskej republike neexistujú etnicky čisté územia Dovoľávanie sa autonómie a runy

Viaceri európski politici kritizujú podporu, ba podnecovanie Orbána na presadzovanie autonómii pre Maďarov v štátoch susediacich s Maďarskom, aj keď, nepochopiteľne, protidemokratický „orbánizmus“ Európska únia doteraz neodsúdila, čo zaskočilo viacerých pozorovateľov.

Proti diskusiám o autonómii na našom juhu sa pomerne ostro vyslovilo aj KDĽ, ktorého viaceré nevelmi proslovenské postoje sú už notoricky známe. Kresťanskí demokrati kritizovali najmä predstavenie autonómie a rokovania Strany maďarskej komunity s maďarským premiérom Viktorom Orbánom. Kádeháci doplnili, že na našom území nie sú jednoznačne etnicky čisté územia a autonómia by znamenala, že Slováci by tu žili ako menšina. Dodajme, že by sa tak stalo národu vo vlastnom štáte a také niečo je už nepripustné nechať bez povšimnutia, nieto ešte podpaľácke diskusie o autonómii na juhu Slovenska.

Do tohto ako do zlej mozaiky zapadá oznámenie matičiarov z južnoslovenskej obce Košúty, že sa tu pri tabuliach s názvom obce pri ich vstupe vyskytujú nové tabuľky. Obsahujú názvy

obcí – trebárs Čierny Brod a Košúty – v akomsi klinovom či runovom písme, ktoré tu mali umiestniť príslušníci maďarskej národnostnej menšiny. Údajne to je pôvodné písmo Maďarov. Tabuľky osadzujú za účasti príslušníkov menšiny a za bujarých osláv. Táto národnostná menšina však akosi zabúda, že skôr ako len v legendách vymysle-

né ich písmo tu oddávna bolo – a to aj vierohodne historicky doložené – písmo starých Slovákov. Hlaholika a neskôr cyrilika boli vytvorené pre hlasenie Božieho slova.

Matica slovenská a jej Stredisko národnostných vzťahov už pripravuje podanie o podozrení z protiprávnej činnosti, ktoré po doručení oficiálneho oznámenia a dokumentácie zašle Ministerstvu vnútra SR. V najbližších dňoch bude táto matičná odnož pozorne sledovať, ako sa vyvinie celá situácia okolo „runových pomenovaní“ a ako budú v tejto záležitosti postupovať orgány štátnej správy. Informácie o spôsobe a najmä o výsledku, ako sa s touto zrejme protištátnou činnosťou vyrovnajú a dajú celú záležitosť do takého právneho stavu, aby na južnom Slovensku žili obyvatelia v harmónii a spolupráci bez ohľadu na národnostnú, jazykovú a etnickú príslušnosť, prinesieme v najbližšom vydaní SNN.

Viliam KOMORA
Foto: archív autora

Hrady z piesku v roku 1968

Ivan BROŽÍK

Costinești je, vlastne bola, malá dedinka neďaleko prístavu Konstanca na brehu Čierneho mora. Do roku 1968 ju miestni nazývali pôvodným menom – Libertatea. Bol to úplne bežný prázdninový deň. Deti s rodičmi na pláži, v miernych strieborných vlnách, kúpaliskový hluk miešaný s vôňou soli. Iba tí dospelí sa zrazu na pláži začali zhlukovať okolo jedného tranzistoráku, z ktorého sa nahlas po pláži rozliehalo vysielanie Československého rozhlasu na dlhých vlnách. „Občania, zachovajte pokoj!“ znela výzva Alexandra Dubčeka aj pri mori, kde sa po chvíli smiali už iba čajky. Nemci, Francúzi, Česi, Slováci, Rumuni – všetci v úžase stáli, prekladali si znenie správy navzájom: V Česko-Slovensku je vojna, Česko-Slovensko napadli tanky, v Prahe a v Bra-

tislave sa strieľa, sú tam mŕtvi. Od tej chvíle Rumuni od Čechov a Slovákov nevzali ani jedno bani – niečo ako náš vtedajší halier. V obchode, na benzínovej pumpe, v kempingu..., zrazu sme sa stali vojnoví utečenci. Vojnoví utečenci počas dovolenky. Rodičia horúčkovo bali, musíme domov! Ibaže – ako, kadial? Rozhlas informoval, hranice sú uzavreté. Iní to vzali cez Juhosláviu – navždy – do USA, Kanady alebo aspoň do Rakúska. Aj s deťmi, s ktorými sme si ešte predpoludním stáli na pláži v Costinești hrady z mokrého piesku. Naši rozhodli: skúsime to domov cez Nadlak. Tam žijú naši Slováci, hádam pomôžu. Do slovenskej dedinky v Rumunsku sme dorazili v noci. Pred každou vtedy – a tam prirodzene chudobnou chalupou – stálo jedno ale-

bo dve autá s poznávacou značkou CS. Ktosi nám volal: „Choďte tam, tam ešte majú postele.“ Na večeru bola paradajková polievka a desiatky natvrdo uvarených vajčiek. Nezapadnem ani po takmer pol storo-

KOMENTÁR

čí a nezapadnem do smrti. Nevie, ako sa volali domáci. A ráno zas vajčička. Vďaka vám, naši rumunski Slováci!

Potom cesta cez Maďarsko po Šahy. Ale ako ich nájsť? U nás boli povyvracané všetky smerové tabule. Po troch dňoch sme boli doma, v Bratislave na Pražskej ulici, po ktorej v noci hučali tanky – „spojecké“ – s výnimkou rumunských. Pokus o socializmus s ľudskou tvárou sa skončil. Prekážala práve tá

ľudskosť. Stratila sa na veľmi dlhé roky, trúfam si povedať, stratila sa navždy. Minimálne z politiky či z politik, ktoré tu odvtedy experimentovali s celým národom, rozhodnuté za každú cenu vnútiť mu dobro podľa vlastných predstáv a v mene vlastných záujmov.

Odvtedy často spomínam na hrady z piesku na prímorskej pláži v roku 1968. Už dávno ich nestaviam. Začali sa s nimi hrať iní. Začali si stavať iné hrady. V tej skromnejšej ére, počas normalizácie, si svoje hrady postavili všetci tí, ktorí vymenili ľudskosť, a najmä ľudskú tvár pre všetky za moc, peniaze, blahobyť iba pre niekoho. Iba pre vyvolených. Samovyvolených. A ich deti a deti ich detí – vidíme to dodnes. A najmä zažívame... Iba na krátky čas po prevrate v roku 1989 mali strach o svoje stoličky, o svoje posity, o svoje zhmotnenia sna o šťastie. Ako z panoptika predstrčili pred seba vybrané osobnosti dejov, ktoré nie celkom vidomá história nazvala Pražskou jarou. Veď čo, na Slovensku bola vtedy zima? Nuž a samotná normalizácia sa nám vracia periodicky bez ohľadu na obdobie,

v ktorom práve žijeme. Nepretržite, najmä v médiách, sú iba tí – naši –, ktorým „možno dôverovať“, iba tí, ktorí nepoznajú, ale hlásajú pravdu, iba tí, ktorí sú nastrčenými figúrkami. Už ani nerátam, kto a kedy našu krajinu obsadil. Ani to rádio, v ktorom som neskôr pracoval a pre prítomnosť vlastného názoru som bol z neho vyhodený tými, čo sa vyhlásili za samozvaných zástupníkov demokracie, nepočúvam. Naše Slovensko od roku 1968 obsadilo už množstvo armád. Je pravda, že iba v tej v roku 1968 boli tanky, delá a samopaly. Ale aj v tých ďalších sa likvidovalo a likviduje, odstreľovalo, ničili sa ľudské osudy, vyhadzovalo sa z práce. August 1968 sa totiž ešte neskončil. Je to iba prerušená pieseň. Nenaplnený sen. Presne taký, neustále sa vracajúci ako v tom geniálnom rovnomennom filme. Od leta 1968 sa cítim ako učiteľ Michal Zvara. Nie síce na pláži pri mori, ale v triede, v ktorej je práve hodina spevu. Mierovú idylku narušuje hukot lietadiel a poštar bez nohy, ktorý mi podáva povolačací rozkaz do armády. Návrat z tohto frontu je, žiaľ, v nedohľadne.

Poézia stále aj zrkadlom dejín

Maroš M. BANČEJ

Po dlhoročných redaktorských či porotcovských skúsenostiach si trúfam povedať, že v istom období života takmer každý človek stvorí báseň. Možno len jednu jedinou, inšpirovanú peknou spolužiačkou, fešáckym spolužiakom, prípadne profesorom, ktorý mu riadne lezie na nervy, ale napíše ju. Väčšinou rýmovanú, keďže náš školský systém uvzato vtlača do mladých tvárnych duší, že báseň je to, čo má krátke riadky, na konci ktorých je rým.

„Duní Dunaj a luna za lunou sa valí / nad ním svieti pevný hrad na vysokom bralí...“ Poznáme to všetci. Potom sa mládež prepracuje k majstrovi Hviezdoslavovi, na rad prídu aj páni Krasko, Plávka, Kostra a Válek. V súčasných osnovách sa téma poézie zrejme končí pri bohémskom Jo-

zovi Urbanovi a takzvanej barbarskej generácii, ktorá do literatúry vstúpila na prelome osemdesiatych a deväťdesiatych rokov. Netrúfam si riadiť autorom učebníc a samotným pedagógom, ktorí učia literatúru, ale mne

POZNÁMKA

sa poézia od istého času spájala s dejinami. Raz priamo, inokedy tajnosnubne. Pri štúrovských básnikoch je to evidentné. Botto, Janko Kráľ či samotný Štúr vo svojej poézii rezonovali dobou. Niekedy až natoľko, že zamilovaného Sládkoviča osočili v prípade veľkolepej Maríny div že nie z pornografie. Baťko Hviezdoslav bol už v inej situácii, ale najmä jeho epické skladby posunuli slovenčinu o veľký kus ďalej smerom k moder-

nej európskej literatúre. Emancipáciu so svetom potom dokončila prajnejšom trojica „kniežat poézie“. Ivan Krasko, Miroslav Válek a Ján Stacho. Tých kvalitných slovenských básnikov bolo samozrejme oveľa viac, ale každý máme svoje básnické lásky. Prechádzajúc históriou Slovenska cez verše máme naše dejiny ako v zrýchlenom poetickom kaleidoskope. Aj s politickými častuškami typu: „Ži nám dlho, naveky / drahý súdruh Široký...“ Tlaku doby podľahli mnohí tvoriví ľudia a ani básnici neboli výnimkou. Ostatne, istý doneďavna vrcholový politik zďaleka nebol básnikom, ale báseň o Víťaznom februári spáchal, čo len potvrdzuje moju úvodnú vetu, že báseň z tých či oných pohnútok napíše raz v živote azda každý. Niektoré z mladistvej lás-

ky k Aničke od susedov, iný z vypočítavosti. Chvalabohu, tých druhých je pomenej a dnes sa už takmer nevyskytujú. Poézia tak trochu stratila v mediálnom elektronickom ošiali svoj punc výnimočnosti, a tak ódu na predsedu nejakej strany už sotva kto napíše. Ešte tak satirické verše a aj to niekde na internetové fórum. Napriek všetkému však múza básnická stále úraduje. Mám tú vzácnu možnosť prečítať si ako porotca básnických súťaží pomerne reprezentatívnu vzorku básnických textov dnešných mladých ľudí. O čom píšete? Samozrejme o láske, čo je večná téma hov, ale aj o obavách, o pocitoch brennosti, o smútkoch, o bolesti a o hľadaní. Stále však nachádzam básne oslavujúce ten nádherný pocit zo života, keď sa okamih mení na jedinečný, inšpiratívny a tvorca sa s ním chce podeliť s čitateľom. Vrátim sa však k úvodnej myšlienke, že poézia je zrkadlo dejín. Až si o sto rokov niekto zalistuje v básnickej zbierke z prelomu 20. a 21. storočia, nájde tam napríklad verš: Ten čudný zvuk / bolo grganie revolúcie / ktorá práve zhltila svoje deti...

AKO BOLO, ČO BOLO

Nedávno som si prečítal rozhovor s odborníkom na etológiu medveďa hnedého Jaroslavom Slašťanom. Zaujal ma jeho návod: „Ak vás medveď napadne, tak buď zaútočí úderom labou, alebo vás začne hrýzť, prípadne vás zrazí na zem. Pri samotnom útoku vás bude vláčiť po zemi. Úder labou bude smerovať na hlavu a môže pri ňom dôjsť k stiahnutiu kože z temena. Hryzenie väčšinou smeruje na končatiny, hlavne na nohy a tiež na hlavu obeť. Útok medveďa rozhodnutého zaútočiť býva neuveriteľne rýchly a razantný, obeť ani prakticky nestíha na útok medveďa reagovať. Samotný útok trvá väčšinou veľmi krátko. Vo väčšine prípadov pár sekúnd až pol minúty. Keď sa útok skončí, ostaníte nehybne ležať a čakajte, kým medveď skutočne odíde, pretože útok sa môže opakovať.“

Ďakujem pekne! Písal som o viacerých ľuďoch, ktorých dokaličili agresívne medvede.

Každý útok bol iný. Slašťanov opis pripomína nacvičený útok policajného psa. O následkoch na postihnutých odborníci na medvede zo zásady nehovoria.

Z rozhovoru vyplynulo, že medveďov je málo a za agresivitu sú zodpovední ľudia, čo

Opäť o téme medvedie premnoženie

Peter VALO

ich vytláčajú z ich prirodzeného prostredia, pojedajú im maliny či čučoriedky alebo im – ako na tácke – ponúkajú odpadky v blízkosti horských hotelov.

Slašťan však objektívne priznáva, že areál medveďa sa rozširuje aj na územia, na ktorých sa predtým medvede nenachádzali. S určitými pochybnosťami pripúšťa, že v roku 2013 poľovné združenia vykázali 2 069 medveďov. Ja si však mys-

lím, že do husto osídlenej krajiny takýto počet medveďov nepatrí. V poslednom čase hovoríme o nájazdoch diviakov do dedín a miest. Nie je vylúčené, že sa k nim pridajú medvede. Poľovníci súhlasia, že medvede strácajú svoj priestor a prirodzený

nehospodárskych pôd. Ak si podľa tohto vzorca zrátame lokality závislého lesa bez vsunutých poľnohospodárskych pôd, vyjde nám, že únosnosť lesov Slovenskej republiky nie je väčšia ako päťsto kusov správne vyvázenej populácie.

Počty medveďov dokazujú, že tieto šelmy u nás dávno nepatria medzi ohrozené druhy. Preto treba zmeniť zákony a vymedziť „medvedie teritórium“. Mimo nich vyrieši premnoženosť medveďov človeka a v nich si to vybaví medvede medzi sebou samy.

Pán Slašťan argumentuje, že za sto rokov medveď nezabil na Slovensku človeka. Každoročné obete na životoch v Ru-

munku však dokazujú, že pre medveďa je aj človek lovným živočíchom. Na rozdiel od našich ochráncov si nemyslím, že náš medveď je vyškolenejší ako ten rumunský.

Je leto. Hory sú plné turistov, hubárov a čučoriedkárov. Je len otázkou času, kedy k takejto tragédii dôjde. Pri útoku medveďa z bezprostrednej blízkosti vám nepomôže ani zbraň. Aj keby ste ho trafili, strela hneď nezastaví dvojmetrákového predátora, a ten v zlosti dokoná dielo skazy. V súčasnosti je jedinou účinnou ochranou americký sprej, ktorý okamžite paralyzuje útočníka cez opuch sliznice a bolesť v očiach. Ale pozor! Ten musíte použiť veľmi rýchlo, a túto techniku si musíte nacvičiť. To nám však odborník na medvede nepovedal. Preto sa pred prechádzkou v lese môžete modliť, aby ste sa náhodou neocitli v tesnej blízkosti agresívneho medveďa, ktorého teritórium sa zásluhou nepochopiteľnej štátnej podpory, vynútenej mediálnym tlakom ochráncov, stále zväčšuje.

SEBAOBRAÑA

Počas júna bolo okolo pre-rokovanej novely vodného zákona veľa závažných vyjadrení nielen v NR SR, ale aj v odbornej a laickej verejnosti. Podľa niektorých mala novela umožniť legálne, aj keď protiústavne vyvážať pitnú vodu do zahraničia. Povedal to vtedy istý poslanec parlamentu bez stranického zaradenia, ktorý varoval pred privatizáciou vody. Podľa neho: „Prvýkrát sa umožní vo veľkom vyčerpávať vodu, previesť ju vodovodom do zahraničia, kde ju cudzinci vypijú, vylejú a spláchnu. Podľa zákona to bude stále majetok Slovenskej republiky, ale používať ju budú v zahraničí. Jednoznačne to znamená, že sa v rozpore s ústavou budú slovenské vody predávať do zahraničia a privatizovať, aj keď budú z ministerstva tvrdiť že nie.“

Ako to bude?

Vyhlásenia z vládnych kruhov tvrdili niečo celkom iné. Napokon predseda vlády Robert Fico verejne ohlásil plánovanú zmenu ústavy, do ktorej sa má dostať formulácia o tom, že voda je surovina, ktorá sa nebude voľne predávať do zahraničia. Podľa ministerstva životného prostredia voda vďaka novele získa status strategického suroviny a nikdy by sa teda nemala stať, že bude chýbať obyvateľom niektorého regiónu. Na ministerstve vypracovali zoznam údajných nezmyslov, ktoré sa vraj v súvislosti s novelou zákona o vode verejne šíria a ďalej šíria.

NEZMYSEL č. 1 – „Chystá sa privatizácia vodných zdrojov.“ Nič také v zákone nie je. Privatizácia je vylúčená a výslovne ju zakazuje článok 4 ústavy, podľa ktorej vodné zdroje patria výlučne štátu.

NEZMYSEL č. 2 – „Vytvára sa možnosť slovenskú vodu vyvážať masovo za hranice.“ Práve naopak, v súčasnosti je možný nekontrolovateľný vývoz vody a novela zákona mu zabráni.

NEZMYSEL č. 3 – „Chystá sa výpredaj vody do zahraničia za desiatky miliónov eur a občania SR prídu o vodu.“ Opak je pravda. Rezort životného prostredia nemá záujem o vývoz vody, ani neregistruje záujem podnikateľov. Ide o preventívnu ochranu vody do budúcnosti v období klimatickej zmeny. Spotreba vody v SR klesá a tvrdiť, že tu ide o obchod za desiatky miliónov eur, je úplný nezmysel na úrovni konšpiračných teórií.

NEZMYSEL č. 4 – „Chystá sa zdrazenie vody.“ Nepravdivé tvrdenie. Zákon cenu vody ani v najmenšom neovplyvní, tú určuje Úrad pre reguláciu sieťových odvetví.

NEZMYSEL č. 5 – „Rozhodovať bude úzka skupina úradníkov.“ Zákon hovorí pravý opak. Kým teraz by rozhodoval regionálny úradník, podľa nových pravidiel bude každú prípadnú žiadosť transparentne pripomienkovať verejnosť a posudzovať ministerstvo životného prostredia a vláda.

NEZMYSEL č. 6 – „Zákon sa pripravoval potichu.“ Úplné klamstvo. O zákone sa s aktivistami diskutuje viac ako rok, téma bola široko medializovaná a rezort životného prostredia o svojich postojoch a právnych analýzach pravidelne informoval.

Súčasná hystéria proti zákonu vývozu vody vyhovuje len špekulantom s vodou, ktorí by chceli drancovať naše vodné zdroje. Bez existencie pravidiel na to majú ideálny priestor. Rezort životného prostredia preto apeluje na verejnosť, aby sa nedala oklamať nekompetentnými ľuďmi, nepodľahla umelo vyvolanej panike a chránila vodu pre budúcu generáciu.

(rkh)

Matica slovenská nesmie vyzeráť ako artefakt či relikv minulosť

Nadviazať na pokrokovosť názorov

Stanislav HVOZDÍK – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Matica slovenská sa nám pripomína svojim významom skôr vo vzťahu k jej národnobuditeľskej činnosti. Menej si uvedomujeme jej potrebu na riešenie problémov súčasnosti. Slovo matica je odvodené od slova matka a matka sa spája s rodinou. Symbolizuje dobrú starosť o niečo. Takouto hodnotou, ktorá je hodná starostlivosti, je národ. V súčasnej Európe je riziko, že so stratou pojmu rodina sa stratí aj pojem národ.

Oba významy – národ aj rodina – kultivovalo kresťanstvo. Významný európsky politik Udo Di Fabio, ktorý bol aj predsedom nemeckého ústavného súdu, píše, že boj proti národným a kresťanským koreňom Európy nemá budúcnosť. Uvádza, že bez týchto koreňov nie je zjednocujúca sa Európa schopná vytvoriť potrebnú integrovanú kultúru. Vyžaduje sa monitorovať hodnoty rodiny a národa, ale aj iné hodnoty, napríklad ľudskej práce, ktorú kultivovalo tiež kresťanstvo. Je to právo človeka pracovať a zabezpečiť svoju rodinu, o čom píše mnohé encykliky. Ide o to, či Matica slovenská monitoruje stav týchto a iných hodnôt na Slovensku. Len sa rozpomeňte z našej histórie na janičiarov. Boli to chlapci ukradení rodinám a vychovávaní bez rodiny. Rodina pomáha dospievaniu a vytvára pre dospievajúceho potrebný čas a priestor. Bez rodiny sa tento potrebný čas dospievania stráca. Západná spoločnosť zabúda na pojem rodiny a s počudovaním až zdeseňím pozoruje, ako sa stovky mladých západných Európanov pripájajú k radikálnym hnutiam na Blízkom východe. Európa sama vytvára podmienky pre svojich janičiarov.

Tí, čo hovoria, že národ je prežitá kategória, argumentujú práve skutkami, ktoré Ján Pavol II. označil ako antinárod. Táto veľká osobnosť európskych dejín mala v OSN prejav v roku 1984. Pápež navrhoval, aby okrem charty práv jednotlivca bola prijatá aj charta práv národa. Tá by mala chrániť pred ohrozením antinárodom a vývojom k antinárodu.

Tu je veľký priestor súčasnej Matice slovenskej. Aby vedecky a na potrebnej úrovni analyzovala súčasné problémy. Aký je mentálny stav slovenskej spoločnosti po toľkých stresoch, ktorým bola v posledných rokoch vystavená? Svojho času prezident Kennedy dal podnet na to, aby sa zistil mentálny stav amerického národa. A bola to

užitočná iniciatíva, ukázala mnohé problémy. Založila sa nová disciplína a iniciatíva mentálneho zdravia. V spoločnosti je mnoho signálov nadmernej zaťaženosti ľudí, rodiny. Monitoruje Matica slovenská tento problém? Nepochybne je dôležité verifikovať svoju minulosť, ale rovnako dôležitá je zložitá prítomnosť. Obhájiť prítomnosť nie je možné iba intenzifikovaním čo ako dôležitých faktov minulosti. Je pochopiteľné, že mnohé národy v Európe sa obracajú k svojej minulosti. Sú zneistené spochybňovaním európskej kultúry. Pre poznanie a vysvetlenie problémov treba vytvárať vedecké poznatkové zázemie, poznať dynamiku problémov. Bez tohto vedeckého programu Matica slovenská bude vyzeráť ako artefakt minulosti a čo horšie – nebude obnovovať vedomie svojho zmyslu, čoho sprievodným znakom môžu byť rozličné kauzy.

■ OPODSTATNENOSŤ VEDY

V roku 1944 uverejnil známy slovenský psychológ T. Pardel štúdiu o typológii slovenskej mládeže. S prekvapením zistil, že dospieva skoro o dva roky dlhšie ako súdoba nemecká mládež. Nepozdávalo sa mu to. Preto sa pozrel na vtedajšie nemecké výskumy a

zistil, že táto ich mládež nemá skoro nijaký čas na dospievanie. Teda slovenská mládež dospievala normálne. Fašizmus popieral význam rodiny. A tak sa stratila báza pre potrebný čas dospievania a mladý človek nedostal priestor, aby sa učil odpútať od rodiny nie preto, aby sa postavil proti nej, ale aby si postavil svoj vlastný rozvrh života, v ktorom budú zvládnuté biologické, sexuálne impulzy puberty. A s tými nevládnutými agresívnymi impulzmi vtedajšia nemecká mládež bola pohltená ideológiou a tvoril sa základ pre antinárod.

Matica slovenská štúdiu o tomto probléme uverejnila v časopise Pedagogický zborník, ktorý vydávala. Štúdia sa končí jednou vetou, že sa nemá skracovať čas potrebný na dospievanie. Monitoruje Matica slovenská dnešné mediálne pôsobenie na spoločnosť, v ktorom je veľa pansexualizmu, povrchnosti, povzbudzovania k odtrhnutiu sexu od lásky a hodnôt? Mnoho naznačuje, že sa skracuje potrebný čas dospievania v dospievaní slovenskej mládeže, pretože rodina je enormne existenčne zaťažená a zľahčuje sa jej význam.

Zakladajúca osobnosť slovenskej psychológie A. Jurovský upozorňoval ešte v roku 1947 vo svojej

knihe venovanej rodine, že spoločnosť má tendenciu zdôrazňovať iba to, aby sa cudzí ľudia k sebe správali podľa istých pravidiel, čo nevidí ako zlú vec. Prejavil však počudovanie, že sa vôbec nehovorí o význame vzťahov v rodine. Od týchto vzťahov sa vyvíja podoba aj pre tie vonkajšie vzťahy. A vývoj mu dáva za pravdu. Západná spoločnosť funguje formálne, ale je tu kríza osobnosti európskeho človeka. Následkom toho je aj hospodárska kríza.

Tých, ktorí vidia matičné poslanie iba v jej starosti o našu históriu a často sú afektívni, chcel by som upozorniť na pozoruhodnú knihu Kocel a Blatnohrad. A to nielen pre jej výborne skĺbený obsah, ale aj pre spôsob, ktorým sa dokázalo, že dôležité historické medziny v živote národov sa môžu pripomínať aj harmonickou cestou – budovaním vedomia stredo-európskej spolupatričnosti, vzájomnosti. Patrí za to vďaka autorom aj Ordinariátu OS a OZ SR, úradu vlády SR, ktorý na jej vydanie poskytol prostriedky. Kniha prináša dôležité konštatovanie nemeckého historika H. D. Tonsmeyera, ktorý uviedol, že historická etnogenéza starých Slovákov sa začína najmenej tri generácie pred Pribinom. Psychológia pamätného miesta umožňuje vnímať takéto historické miesto, jeho identitu nie vylučujúcim spôsobom, ale rozlišujúcim spôsobom. Vierohodnosť pamätného miesta vždy utrpí, ak sa nerespektuje jeho potenciál prijímať rozličné väzby na toto miesto. Pamätné miesto má mentálny charakter. Ide o vernosť nejakej skúsenosti s hodnotami. Spôsob, ktorým bola vyjadrená hodnota tohto pamätného miesta, slúži ku cti Slovákom aj Maďarom. Takéto podujatie, ako opisuje táto kniha, pomáha budovať povedomie stredo-európanstva ako rámca, ktorý môže pomôcť národom strednej Európy byť viac ako doteraz subjektom svojho vývoja. Chceli by sme, aby sa tak chápali aj každoročný výstup na Modravú horu v pohorí Matra. Pretože otázka kto sme, nie je založená iba vonkajškovo, ale najmä na vnútornej skutočnosti, ktorej étos vylučuje takú identitu, ktorá sa zakladá na marginalizácii iného človeka alebo národa. A to je aj výzva pre Maticu slovenskú a jej aktuálny program pre dnešné časy, veď toto hlásala v dobách, keď iní ešte k takému záveru nedospelí. Vývoj jej dal za pravdu.

konanie býv. náčelníka MO SR generála Petra Vojteka a riaditeľa Vojenského historického ústavu MO SR plk. Miloslava Čaploviča) spojili sily s veľvyslancom SR v Rumunsku Jeho Excelenciou Jankom Gáborom. Vyzdvihli telesné pozostatky „večného vojaka“ z Rumunska, previezli ich na územie nezávislej Slovenskej republiky a pochovali ho pri Kostole svätého Cyrila a Metoda v Mojťine. Chcem vyjadriť nádej, že v sobotu 16. augusta 2014, keď sa bude nad hrobom večného vojaka osadzovať Jazdecká socha Ladislava Škultétyho-Gábríša, príde aj Jeho Excelencia žilinský biskup Tomáš Galis. Autorom sochy je Juraj BRIŠÁK, rodák zo Zákamenného. Juraj Brišák je autorom úžasnej všeobjímajúcej sochy slovenského pápeža Jána Pavla II. na Nitrianskom hrade.

Na záver poďakovanie všetkým slovenským historikom, najmä tým mladým: prof. Martinovi Homzovi za jeho dielo Svätotluk v európskom písomníctve, mladému PhDr. Martinovi Lackovi za jeho neúnavné úsilie hľadať pravdu o prvej Slovenskej republike, ale aj PhDr. Antonovi Hrnkovi za celoživotnú odvalu. Na záver sa ja prozaiik pokúsim o verše: „Pod nehom mojťinským do venca strážovských hviezd odetý, // stojí tu na stráží slovenskej slobody náš rodák Gábríš-Skultéty.“

Večný vojak spočinul v Mojťine

Drahoslav MACHALA

Reč bude o slávnej dedine Mojťin, z ktorej pochádzajú traja známi rodáci. Tým prvým je večný vojak Ladislav Škultéty-Gábríš, vojak, o ktorom nedávno rozprávalo celé Slovensko, lebo sa v súvislosti s jeho osudom podaril doslova husársky kúsok. Tento vojak bol nositeľom tej tradície, že práve Slováci vždy v rakúskej armáde patrili k tým najlepším v službe, bývali verní a oddaní, nikdy len tak neustupovali z pozícií. Platilo to o hurbanovských dobrovoľníkoch, ktorí na čele s majorom Henrikom Lewartowským, čo sa v Starom Tekove ako Sloven spriatelil s katolíckym kňazom Jánom Palárikom, i o generálovi Kristiánovi Gotzovi, ktorý zase pomáhal Štúrovi a Hurbanovi. 2. februára 1849 obsadzoval maďarónske Košice... O vojakoch Slovákov počas prvej svetovej vojny šiel v rakúskych novinách len ten najlepší chýr, že sa statočne správali aj konali na každom fronte... Ku Škultétymu-Gábríšovi sa ešte vrátim. Druhým nesporné veľavravne slávnym rodákom je najlepší žijúci slovenský histo-

rik a rovnako vynikajúci slovenský spisovateľ literatúry faktu profesor Matúš KUČERA. (Zvláštne, nevím, ako je to možné, že ho doteraz nikto z Klubu literatúry faktu ne navrhol ani na Cenu Egona E. Kischu, ani na Národnú cenu Vojtecha Zamarovského, hoci by si ju pán profesor Kučera dávno-pravdávno zaslúžil.) A tretím zaslúžilým

O ČOM JE REČ

rodákom je spisovateľ Jozef MARTIŠ, ktorý príbeh o „večnom vojakovi“ Ladislavovi Škultéty-Gábríšovi vlastne zvečnil a najmä večného vojaka popularizoval. Takto sa majú správať rodáci k rodnej dedine. Šírí jej slávu a dobré meno už všade, kam ich osud zaveje, a všade, kde im to len ich povestí dovoli. Aj Kučera aj Martiš tak vykonali už za života, preto im obom na Obecnom úrade v Mojťine osadili pamätne tabule. Takto sa správa slovenská dedina k svojim rodákmi!

Vraciame sa späť k oslávencovi – k „večnému vojakovi“ Ladislavovi Gábríšovi-Skultétymu. Šol-

tés, ktorý mohol dostať scultéciu, teda pozemok na základe zákupného práva, potom mohol pridelenú pôdu rozparcelovať medzi záujemcov o pôdu a zvyčajne ho za to zvolili za dedičného richtára. Preto je azda aj súčasťou richtárkou – starostkou – pani s priezviskom Gábríšová. Dedičnosť nie je len tak, hoci slávu aj recht si bolo treba vyslúžiť skutkami. Asi sa Gábríšovci do povedomia Mojťina nahlho zapísali. O príbehu večného vojaka sa dočítate hocikde na internete. Pre mňa je dôležitý tento odkaz pre Slovensko a Slovákov.

„Ešte Slováci žijú, / a budú žiť ze slávy“ – napísal veľký katolícky pevec Ján Hollý, autor eposu Svätotluk, ktorého zbožňoval Ľudovít Štúr a nazval ho slovenským Vergíliom. Áno, ešte Slováci žijú a budú dlho žiť so slávou naprieč všetkým žoldnierom, ktorí sa spriahli proti všetkému, čo je slovenské a národné. Našťastie, žijú takí ľudia, ako je katolícky farár monsignor Peter BADŽGOŇ z farnosti z Mojťina, ktorý spoločne s príkladnými ľuďmi zo štátnej správy (chcem vyzdvihnúť

Na ukrajinskú krízu sme neboli pripravení, a ešte stále nie sme Slovensko hľadá svoju vlastnú pozíciu

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Zrejme ani jeden štát Európskej únie nie je ukrajinskou krízou natoľko všestranne zasiahnutý ako Slovensko. Líšime sa v mnohom, ak nie vo všetkom aj od bezprostredných susedov. Predseda Matice slovenskej a SNN prejavili záujem o slovenskú menšinu a jej názory, ako aj o to že menšina je priamo zatiahnutá odvodmi mladých mužov do vojny, ktorú nechcela; SNN prednedávnom uverejnili rozhovor s predsedom Matice slovenskej v Zakarpatskej Ukrajine.

Slovensko nebolo pripravené na následky ukrajinského vývoja a následne ukrajinskej krízy a občianskej vojny na juhovýchode ukrajinského štátu nielen ekonomicky, ale ani politicky, informačne a ani mentálne a náladami verejnosti. Nevedeli sme, čo nás čaká. Nielen Ukrajina, ale aj Rusko sú a budú našim a európskym susedom. Nie je jedno, či bude Ruská federácia našim partnerom či protivníkom – a pol roka sa pohybuje po spirále konfliktu nepredvídaných následkov. Nemáme zodpovedanú základnú otázku – prečo potrebuje Európa ako taká a Európska únia osobitne Rusko ako nepriateľa či protivníka, a nie skôr ako štát, ktorý je jej partnerom. Odkedy sa zaviedli sankcie, máme jasné jedno – primát má politika, a nie povedz-

me ekonomické vzťahy. To sa, pravda, týka každého inak. Celkovo je však Európa a euro v neutešenej situácii, v Bruseli nevidno nič nové a nijaké poučenie z vlastných chýb Únie. Čo EÚ a jej členské štáty, ich ekonomika a obyvateľstvo a masy nezamestnaných potrebujú najmenej? Novú – tentoraz hospodársku studenú vojnu!

■ NEPRIPRAVENOSŤ MÉDIÍ

Počas všetkých troch fáz ukrajinskej krízy prebehla a prebieha ako by masívna prevýchova obyvateľstva vo vzťahu k Rusku, lepšie povedané vo vzťahu proti Rusku, ale s pochybným výsledkom. Ukázala sa naplno nepripravenosť manažmentu verejnoprávných médií na rozdiel od českých. Tie od novembra minulého roka ťahajú nepretržite stále väčší a rozkošatenejší a krvavejší obraz celej krízy. Urobili z toho jeden z najsledovanejších informačných „seriálov“. Z tohto bohatého informačného koláča sa niekoľko českých odrobiniek dostalo aj slovenským médiám. Česi dokázali mesiace udržiavať pohotový orchester zahraničných spravodajcov od Washingtonu, Londýna a Berlína cez Moskvu, Varšavu až po juhovýchodnú Áziu, Malajziu. V čase vrcholice krízy mali na rôznych miestach Ukrajiny až päť spravodajcov. Slovenskému mediálnemu, ale aj politickému a parlamentnému spravodajskému a verejnému prostrediu demonštrovali schopnosť strategického mediálneho manažmentu, dostatok vopred pripravených ľudí. Tí sa ukázali byť výnimočnou investíciou. Zo slovenského pohľadu Česi ukázali nedostihnuteľnú domi-

nantnosť, čo je veľmi horká pilulka. Ale najmä predviedli to, čo nám bolestne chýba – žurnalistiku faktu.

■ AKÝ TO JE ŠTÁT...

Zásluhou toho vieme, že na juhovýchode Ukrajiny žije do sedem miliónov ruskojazyčného ukrajinského obyvateľstva. To je už dlho v katastrofálnej humanitnej kríze. Začiatkom augusta bolo do dvestotisíc utečencov z tejto oblasti do susedného Ruska, desiatistice pribudli odvtedy. Pre porovnanie – je ich najmenej toľko, ako má celá Bratislava. Pritom tí, čo mali peniaze a prostriedky, odišli, utiekli už v marci – podľa rôznych zdrojov OSN počet utečencov môže byť od trisťtisíc do osemdesiatistisíc. Kde sú teraz naši mediálni nadšenci z prvých dní majdanu z novembra minulého roka?

Samozrejme, podporujeme územnú celistvosť susedného štátu Ukrajiny – a ako slovenský štát a slovenské obyvateľstvo na to máme veľmi pádne medzinárodnoprávne dôvody. Ale aký to bude štát, keď sa „celistvosť“ dosahuje takou krvavou cestou? Akého ukrajinského suseda budeme mať, ak sa budeme prizerať?

■ VYDIERANIE EÚ?

Ukážku nám predviedol Kyjev – vyhlásením, že môže zastaviť Ruskú tranzit plyn a ropy do Európy ako odvetu za ruské embargo. Čakali sme takýto blesk z jasného neba? Je to krok proti Moskve alebo je to vydieranie Európskej únie ako celku a Slovenska osobitne? Veď práve Slovensko úplne

závislé od dodávok plynu a ropy na žiadost' tak Bruselu, ako aj Washingtonu urobilo bezprecedentný krok pre spätné dodávky plynu na Ukrajinu. Pritom za vyhlásením o zastavení tranzitu ruského plynu je predseda vlády A. Jaceňuk a jeho minister J. Prodan – omen nomen – ten Prodan, ktorý bol po boku napríklad plynovej princeznej, miliardárky J. Tymošenkovej pri všetkých dohodách s ruským Gazpromom a bol pri tom aj ukrajinský parlament.

■ ZMENY NÁLAD

Prezident P. Porošenko, ktorý bol pôvodne nádejou na kompromis, dohodu a rokovanie, stavil všetko na jednu kartu, ktorá mu v rukách zostala – vojensky sa porátať s domobranou po predchádzajúcich výzvach obyvateľstvu, aby opustili miliónové mestá. Teda aby sa dali na útek. Opiera sa pritom o vyše päťdesiatdva percentnú podporu obyvateľstva, ako aj o zmenu nálad. Kým na začiatku roka tridsaťdeväť percent obyvateľstva Ukrajiny považovalo Rusko a Rusov za bratský štát a národ, dnes je to necelých dvadsať percent, pritom za nepriateľský štát považuje Rusko okolo tridsaťpäť percent opýtaných Ukrajincov. Aj keď prieskumy zrejme neodrážajú pomery na juhovýchode ukrajinského štátu, je jasné, že idea samostatných republik či Novoruska na juhovýchode terajšej Ukrajiny – Novorossije, ktorá si dokonca vytvorila parlament, sa rozplýva. Vo chvíli, keď píšeme tieto riadky, nie je ani len v dohľade nejaký rokovací stôl či kompromisný návrh. Prezident Porošenko rozhodol o vojenskom, a nie politickom riešení dlhodobého problému oblasti so siedmimi miliónmi ľudí. Je to prvý takýto prípad s podporou EÚ a NATO po roku 1989 v Európe. Pritom nemôžeme nevidieť, že na Ukrajinu zároveň ide aj o bezohľadné prerazenie moci a majetku medzi jednotlivými oligarchami a o prípravy lachého výpredaja nehnuteľností a tovarní na územiach zničených občianskou vojnou a vojenskými operáciami a exodom obyvateľstva. Ak bude útek civilov naozaj masový, kde bude hranica etnickej čistoty?

POZNÁMKA

Čo je to za štát, ktorého vojaci hŕfnú, po stovkách, utekajú k nepriateľovi namiesto toho, aby bránili slobodu svojej vlasti? „Nepriateľ“ je im očividne bližší než vlastná vláda. Ukrajina je jednoducho rozdelená na časť, ktorá si myslí, že horúce gaštany bude za nich z pahreby ťahať Európska únia, a na časť, ktorá sa drží tradičného spojenca – Ruska. V prieskume verejnej mienky sa za pripojenie k NATO vyslovilo päťdesiatštyri percent Ukrajincov, ostatní boli proti.

Zhubné a krátkozraké konanie susedov

Štvrtina si myslí, že najväčšiu bezpečnostnú hrozbu pre ich vlast predstavujú USA. Iní za ňu považujú Rusko. Súčasné Rusko však nie je bývalý ZSSR, súčasné Rusko sa navrátilo k Bohu, k viere svojich otcov. Odmieťa kultúru Západu, ktorej dôsledky vidno na vymieraní obyvateľstva, rozpade tradičnej rodiny, masovom prisťahovalectve z krajín tretieho sveta, interrupciách, propagácii homosexuality, a v konečnom dôsledku vytvorení svetovej vlády. Kto sa dnes vyhráza Rusku sankciami, ktoré sa zákonite prenesú po obmedzení dodávok plynu aj na slovenskú ekonomiku závislú od dodávok surovín z Ruskej federácie? Kto podporuje ukrajinských nacionalistov a považuje ich pritom za revolucionárov?

Európa zažila bombardovanie belehradských nemocníc, prizerala sa destrukcii Iraku, kde mali byť zbrane hromadného ničenia, aj zdevastovaniu Líbye. Umožnia USA a Európska únia Ukrajine vytúženú nezávislosť, pre ktorú sa celá kríza začala? Ti najväčší ukrajinskí nacionalisti na čele s Julijou Tymošenkovou sa dožadovali jadrového zničenia svojho východného suseda. Dnes ide o zničenie ekonomické. Nové americké sankcie politickí pozorovatelia pokladajú za „zhubné a krátkozraké“. Iba zhoršia vzťahy medzi Ruskom a Spojenými štátmi, ktoré sú pre ukrajinskú krízu už aj tak v najhoršom stave od skončenia studenej vojny. Ešteže chladnú hlavu si zachovalo Švajčiarsko, ktoré nemá v úmysle uvaliť na Rusko sankcie a vo vzťahu k sporu na Ukrajinu ostane neutrálné. Približne sedemdesiatpäť percent exportu ruskej ropy sa podľa švajčiarskej vlády zobchoduje prostredníctvom Ženevy. Švajčiarska centrálna banka informovala, že ruské aktiva vo švajčiarskych bankách dosahujú približne 13,8 mld. švajčiarskych frankov. Spor sa vyostruje a je len ťažko uveriť, že to všetko sa deje iba kvôli Ukrajincom: Ak totiž Švajčiarsko neuvalí sankcie, niektoré z tých, ktoré sú platné v Únii, sa uplatnia aj vo Švajčiarsku, pretože je súčasťou schengenského priestoru. Ide jednoducho o boj o priestor ukrajinskej zeme, ktorá susedí s Ruskom. Poradca prezidentov Cartera a Obamu Zbigniew Brzezinski napísal už v roku 1997 vo svojej pravdivej knihe Veľká šachovnica – alebo náčrt svetovej diktatúry, že Spojené štáty pre udržanie svojej pozície globálneho lídra, potrebujú splniť jednu podmienku: ovládnuť Euráziu. Eurázia je totiž kľúčovým kontinentom planéty, kde sa nachádza šesťdesiat percent globálnych nerastných surovín a sedemdesiatpäť percent obyvateľstva. Súčasná situácia hrá v tomto ohľade Washingtonu do karát. Ukrajinskí dezertéri však ukazujú, na čej strane časť Ukrajiny stojí.

Peter JÁNOŠÍK

Ledva asociovaný európsko-úniový štát koná ako neriadená strela Stráca Európa už zdravý rozum?

Marián TKÁČ – Foto: zdroj: internet

Táto reflexia mala byť o inom. O krokoch, ktoré by mohli viesť k zmenšovaniu rozdielov medzi hŕstkou boháčov (Koľko ich je vo svete a koľko u nás? Niektorí ich rátajú na desiatky, iní na zlomky percenta.) a masami chudobných, ktorí tvoria polovicu (?) obyvateľstva planéty a ledva prežívajú v núdzi a nedostatku.

Ale keď človek vidí, že v auguste roku 2014, takmer presne na deň po sto rokoch od strašnej prvej svetovej vojny, Európa akoby z ničoho nič (prečo vlastne?) úplne strácala zdravý rozum, treba písať o inom. Načo hľadať cesty k riešeniu nerovnováhy, keď sme na pokraji veľkých hospodárskych problémov, do ktorých lezieme dobrovoľne ako ovce či barani pod nôž mäsiara?

■ BEZ SANKCIÍ

A to všetko – myslím na nové a nové vlny nezmyselných ekonomických (a iných) sankcií po tom, čo na územie Ukrajiny dopadli z veľkej výšky (?) trosky lietadla a ľudských bytostí. Myslím na reakciu tých, kto-

rých sa to týka, i tých, ktorých sa to netýka. Predstavitelov Ukrajiny, Ruska, Európy, USA. Myslím na bližiacu sa jeseň a zimu a na hroziace zastavenie dodávok plynu z Ruska do Európy cez Ukrajinu. Ledva asociovaný, teda budúci európsko-úniový štát, koná ako neriadená strela, bez konzultácie a dohody so svojimi budúcnymi európskymi partnermi. Ako inak nazvať konanie, keď bez toho, aby sme videli pozitívny dôsledok našich krokov a opatrení, prijímame ich naopak s vedomím, že nám poškodia, ako stratu zdravého ľudského rozumu? Je to akoby „pridaná hodnota“ k ničeniu ľudských životov a všetkého, čo ľudí obklopuje, čo im pomáha žiť a prežiť u na-

šich susedov v Ukrajine, lebo len v súvislosti s ukrajinskou občianskou (?) vojnou sa prijímajú akési „sankcie“. Ale myslím aj na iné miesta na našej zemeguli, kde sa bojuje – pravda bez sankcií. A tých miest je neúrekom. Akýmsi zázrakom sa blížila k Európe, ak už v nej nie sú.

■ ZDRAVÝ ÚSUDOK

Myslím však aj na kolotoč vášní, ktorý sa roztočil okolo iniciatívy Ruska poslať obyvateľom ukrajinských miest Luhansk a Doneck, postihnutých až neuveriteľne tvrdým bojom vlastnej vlády „proti te-

TÉMA DŇA

roristom“ – teda vlastným občanom, ktorí majú a zrejme nesmú mať iný názor, konvoj s humanitárnou pomocou. Je málo politikov na svete, ktorí v tejto súvislosti nestratili zdravý úsudok a ani odvahu a nazývajú veci pravými menami. Alebo len nemáme možnosť s ich názormi sa oboznámiť? Žeby tí, ktorí rozhodujú o vojnách, zhadzovaní bômb na všetko a všetkých, aj na kostoly, nemocnice či školy, v ktorých umierajú nevinné deti, rozhodovali aj o tom, čo môže a čo nesmie byť v médiách?

Zatiaľ počúvame a vidíme len jednokrídlych jastrabov, zástupcu šéfa takej a onakej kancelárie, ale aj jedného z európskych ministrov zahraničných vecí, čudujeme sa

nad hrozbou jednej kancelárky vedno s istým premiérom po telefonáte cez oceán: nech nikoho nenapadne pomáhať trpiacim obyvateľom juhovýchodu Ukrajiny! Likvidácia nevinného civilného obyvateľstva sa prechádza mlčaním. Podľa nemec-kých novín Junge Welt ľudia v Luhansku sú nútení piť vodu z potokov, pretože vodovodné systémy tu „kto-si“ rozbombardoval. Za tridsaťšupňových horúčav v domoch nefungujú chladničky, pretože počas „karnej“ operácie zničili vládne vojská aj transformátorové stanice. Prečo neplačeme nad tisíckami zabitých a zranených civilov, prečo sa nezamýšľame nad osudmi státisícov utečencov? Rozum sa zastavuje: zakazuje sa humanitárna pomoc ľuďom, ktorí ju nutne potrebujú, ale my si dobre pamätáme na „humanitárne bombardovanie“! Bomby sa vtedy vozili aj ponad naše hlavy, teda aj s naším súhlasom. Sme súčasťou sveta, nemôžeme pchať hlavu do piesku, naša politika by mala rešpektovať všetky naše záväzky, ale aj všetky naše záujmy. My matičiari ich jednoznačne vidíme v ukončení bratovražedných bojov a používaní zdravého rozumu pri definovaní našich záujmov. Aj v kladení otázky: prečo? Nie sme však politická strana, náš dosah je nevelký. Sme však voličmi.

■ VÁŽNY PROBLÉM

Zdalo sa mi nepatričné v katastrofálnej situácii, keď ľuďom niekoľko kilometrov za našimi hranicami ide o holé prežitie, písať o riešení problému roztvárania nožníc medzi bohatstvom a chudobou. Ale keďže je to vážny problém našej súčasnosti a budúcnosti, hádam príde vhodný čas.

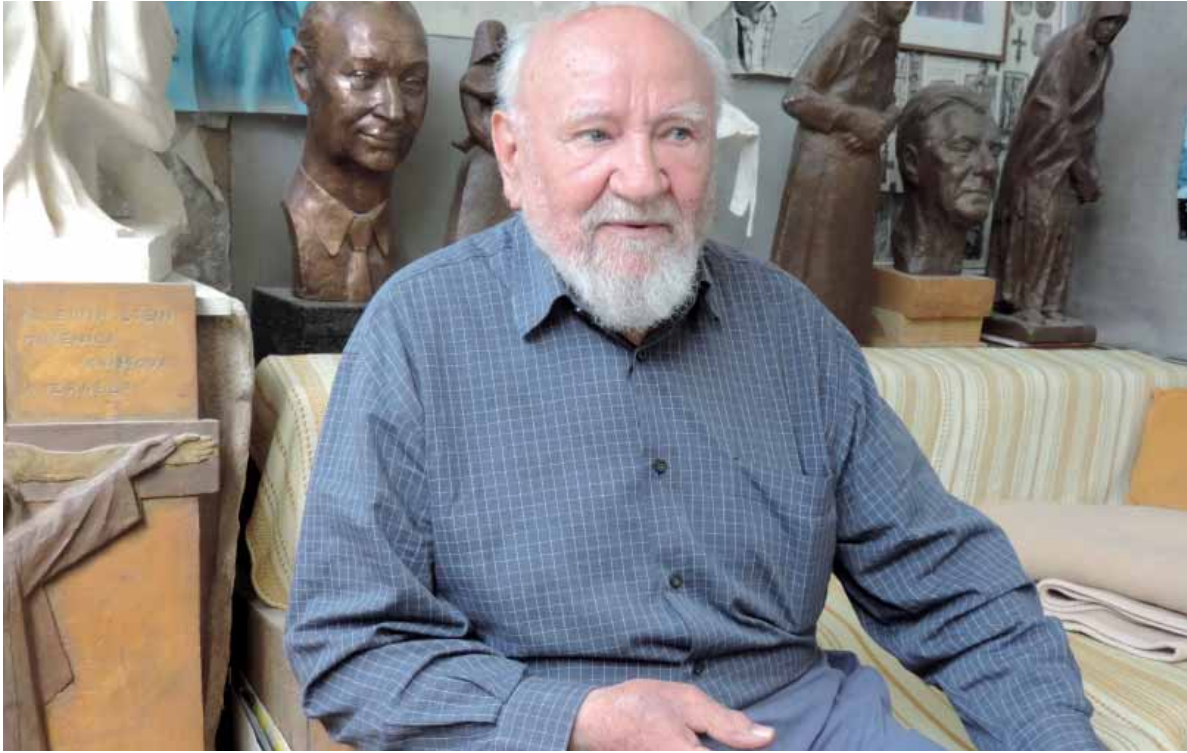
Autor je predseda Matice slovenskej. Medzititulky: SNN

Kto mal a stále má záujem diskreditovať najbližších Dubčekových ľudí?

Akademik zo siete eštebáckych nástrah

Akademický sochár Teodor BANÍK sa narodil 28. novembra 1929 v Bratislave. Študoval na Strednej keramickej škole v Modre a na VŠVU v Bratislave u profesorov Jozefa Kostku a Alexandra Trizuljaka; patril k jej prvým absolventom. Keďže dvakrát odmietol ponúkané členstvo v KSČ, dlho mu bránili v akademickom postupe a až takmer po tridsaťročnom pedagogickom pôsobení na katedre sochárstva mu umožnili habilitovať sa na docenta. Vytvoril celý rad vynikajúcich sochárskych portrétov – Dubček, Ťažký, Kostka, Rúfus, Chudík, don Bosco..., množstvo pôsobivých diel komorného charakteru a tiež viacero pamätníkových a monumentálnych realizácií.

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto: autor

• **Majster Baník, je všeobecne známe, že ste spolu s historikom a sociológom Ivanom Lalahom a so spisovateľom Ladislavom Ťažkým patrili k najbližším spolupracovníkom a priateľom Alexandra Dubčeka. Váš však v roku 2008 označili ako agenta štátnej bezpečnosti, ktorý mal zneužívať priazeň bývalého najvyššieho predstaviteľa štátu a donášať na neho. Čo vravíte po čase na tieto obvinenia?**

Doteraz mám z toho ťažkú ujmu na zdraví a neviem sa s tým vyrovať. Z donášania na Dubčeka ma obvinil Ústav pamäti národa, ktorý 7. augusta 2008 zverejnil zoznam dvadsiatich deviatich agentov ŠtB, kde bolo uvedené aj moje meno. Odvolal som sa proti tomu, napísal som argumentmi podložený protestný list, ktorý som poslal tejto inštitúcii aj predstaviteľom štátu. V ňom som kategoricky poprel uvádzané skutočnosti. Agentom ŠtB som nikdy nebol a ponuku na spoluprácu som napriek rôznym formám nátlaku odmietol. V nijakých dokladoch neexistuje doklad o tom, že som sa zaviazal na spoluprácu so štátnou bezpečnosťou. Tým, že ma obvinili ako agenta a udavača, sa v ÚPN dopustili, veľmi mierne povedané, ha-nebného činu, znevážili ma v očiach a pred tvárou miliónov občanov a hodili nepaspas bulvárnej tlače, ktorá nepozná medze pre svoje nemorálne konanie.

• **Pod krycím menom Akademik je vo vzťahoch ŠtB registrovaných viac osôb. Tieto označenia tajní vytrvalo používali aj v osobnom styku s vyhladenými i viazanými osobami, aby ponížili, znevážili, ubili ich autonómiu, osobnosť, integritu, ľudskú dôstojnosť a mohli ľahšie manipulovať s človekom, ktorý prijal zmenenú identitu...**

Bol som pre nich Akademik. Keď som sa ohradil a namietal, že je to najvyššia vedecká hodnosť, ktorú udeľuje prezident republiky a ja ju nemám – prečo nepoužívajú moje občianske meno, odvetili, že u nich je taká prax, a hotovo! Potom ma zaknihovali ako Sochára...

• **Ako začali a prebiehali tieto stretnutia, koľko ich vlastne bolo?**

To presne nepoviem. Niektoré boli priamo na písomné pozvanie, aby som sa dostavil na Februárku (dnešná Račianska ulica, sídlo bezpečnosti, dnes polície). Väčšinou ma však predtým osobne navštívil príslušník ŠtB v zamestnaní, teda na VŠVU, a povedal mi – prvý raz veľmi neurčito, zaobalene – že by si chceli so mnou o čomsi pohovoriť. Keď som sa spýtal, o čo ide, nepovedal nič konkrétne, len že majú takú potrebu sa so mnou o niektorých skutočnostiach pohovárať... Tak som prišiel a po pár vetách mi bolo jasné, že ide o Dubčeka – o môj vzťah k nemu a o čom sa spoločne na našich stretnutiach bavíme. Keďže som sa vzpíral a nechcel hovoriť, že nie som ochotný povedať nič, čo by sa prišlo môjmu priateľstvu s ním, a už vôbec nie o dajakých dôvernostiach, tak mi jeden z tej staršej garitúry pohrozil, že oni majú dosť prostriedkov, ako ma na to prinútiť. Hneď na prvom výsluchu ma obviňovali, strašili, chceli zo mňa urobiť agenta a ponúkli mi spoluprácu...

„Aj keby ste ma zbavili zamestnania a možnosti umeleckej realizácie, ovládam šesť remesiel, ktoré sa na sochársky kumšt viažu, niektoré z nich ma uživiť,“ povedal som pri odchode. Keď však nahovárane a naliehanie ani potom neprestalo, vystresovaný som išiel za Dubčekom a povedal som mu rovno, čo sa mi stalo, čo sa okolo mňa deje. Je zaujímavé, že o tom vedel, dostával informácie priamo z kuchyne ŠtB, mal tam dajakých ľudí, lebo aj medzi nimi boli takí, čo hrali dvojakú hru – tvárili sa lojálne k režimu, ale zároveň boli aj na strane Dubčeka a informovali ho. Bol som napriek hrozbám a možnému dosahu pevne rozhodnutý prerušiť akékoľvek kontakty s eštebákmi, ktoré mi aj tak boli nanútené. Dubček ma však sám požiadal, aby som v nich pokračoval, lebo v tom videl možnosť, ako dostať svoje názory prostredníctvom hlásení ŠtB na stôl nielen predstaviteľov štátu v Prahe, ale predpokladal, že sa dostanú aj do Moskvy, kde bol o jeho postoje trvalý záujem.

• **Takže ste mali pre tajných pripravené prefiltrované a Dubčekom schválené verzie správ?**

Tlmočil som iba jeho názory a pripravené vyhlásenia, ktoré mi vopred na tento cieľ dával! Keď som ho prosil o pomoc, aby mi pomohol dostať sa z tejto situácie, že už ďalej nie som ochotný znášať túto „pozornosť“ eštebákov, doslova mi povedal: „Prosím ťa, neprevieďaj ich, lebo aj keby s tebou súhlasili, tak ti to najavo nedajú. Pretože oni tiež musia, aj keď formálne, plniť úlohy, ktoré majú z hľadiska výkonu ich povolania. Mohol by si sa síce vyhovoriť na svoj zdravotný stav (bol som po infarkte a laboroval som s anginou pectoris), ale ja ťa prosím, nevyhýbaj sa vypočúvaniu a kontaktom s nimi, lebo to je jediná možnosť, ako sa ja môžem brániť voči urážlivým tvrdeniam a vyjadriť svoj názor – inú možnosť nemám.“

Znovu opakujem, nikdy a za žiadnych okolností som Dubčeka neudával!

• **Čim ste si získali jeho dôveru?**

Je to dlhá história. V kocke: istá administratívna pracovníčka z VŠVU, s ktorou som bol takmer denne v kontakte, keďže som jej odovzdával všetku agendu katedry, navyše priateľka mojej ženy, žila so svojím manželom v rodine Dubčekovho otca Štefana na Mudroňovej ulici. No a tam sme ju chodili občas navštevovať. Niekedy sa tam náhodou zastavil aj Alexander Dubček, ktorý na skok prišiel pozrieť a pozdraviť otca. Tak sme sa zoznámili; bolo to vtedy viac-menej zdvorilostné... Až neskôr, o niekoľko rokov, najmä keď už bol prenasledovaný, keď sa vrátil z velyslaneckého pôsobenia v Turecku, po tej urážlivej kampani na neho, vtedy som si povedal, že pôjdem za ním vyjadriť mu podporu a pozdraviť ho. A príležitosť som si našiel, keďže mal narodeniny deň pred mojimi – on sa narodil 27. novembra ja 28.; takže potom neskôr sme ich spoločne vždy aj oslavovali. Doniesol som mu dajaký darček, a aj keď bol vo veľmi zlom stave – mal krvou podliate oči od nespavosti, lebo to, čo sa dialo okolo neho, ho veľmi trápiť (aj mi o tom niečo povedal), napriek tomu sa mi zdalo, že tie jeho oči a ústa sa usmievali... Ten pocit som mal stále, keď bol s priateľmi.

• **V spomenutých dokladoch Ústavu pamäti národa sa však**

uvádza, že ste za svoju činnosť prevzali isté peňažné sumy...

Áno, v zázname ŠtB, o ktorý sa ÚPN opierala, je pri mojom mene uvedená peňažná odmena päťtisícpäťsto korún, lenže nikde nie je potvrdenie o prijatí týchto prostriedkov a je tam poznámka „bez dokladu“ alebo „náhradný doklad“, čo má tiež zdôvodňovať viac ďalších menších výdajov – dovedna okolo tritisíc korún. Nieže som tieto prostriedky neprevzal, ale mi ich ani nikdy nikto neponúkol. Podľa môjho názoru poslúžili aj s ostatnými uvádzanými odmenami na vlastné pohostenie príslušníkov ŠtB alebo si nimi prilapšili. Hodnovernosť týchto zápisov výrečne dokumentuje údaj z decembra 1989, keď som vraj mal prijať tisíc korún. Je to úplne absurdné, lebo v tom čase som ležal v nemocnici s infarktom myokardu a bol som v takom vážnom stave, že som doslova hľadel smrti do očí...

• **Denník SME 3. augusta 2008 publikoval doklad (na ktorý sa neskôr odvolával aj UPN), že ste mali prekaziť stretnutie A. Dubčeka s ministrom zahraničia talianskej vlády G. Andreottim. Vraj ste ho vylákali z Bratislavy a vozili autom hore-dolu, kým príležitosť stretnúť sa s významným zahraničným predstaviteľom nepochybná. Čo vy na to?**

Pravda je taká, že nešlo o ministra Andreottiho, ale o prezidenta Francúzskej republiky Mitteranda, ktorý bol v tom čase na návšteve Prahy a Bratislavy a vyslovil želanie, že sa chce stretnúť s Dubčekom. Príkaz z Prahy od prezidenta Husáka znel: „Všetkými prostriedkami, vrátane zaistenia Dubčeka na štyridsaťosem hodín, prekaziť toto stretnutie.“ Keď sa Dubček o tom dozvedel, požiadal ma, aby sme Bratislavu opustili. Išli sme mojim autom do Šamorína, kde sme sa zdržali niekoľko hodín. Potom sme zamierili do Hviezdoslavova, kde som ho zaviezol k básnikovmu pomníku, ktorého som autorom. Takmer počas celého výjazdu nás sledovalo päť áut s tajnými, ktoré sa striedali v našom závесе. ŠPZ týchto vozidiel si Dubček vždy zapisoval a potom podával stažnosti na príslušné miesta.

• **Vo vašom ateliéri na Piešťanskej ulici sa v polovici osemdesiatych rokov uskutočnilo viac dôležitých stretnutí a porád. Nechce sa veriť, žeby tento konšpiračný uzol unikol pozornosti štátnej bezpečnosti...**

Ak by bola pravda to, z čoho ma obvinili, Dubček by ma nikdy nepožiadaval o ukrývanie jeho písomností a korešpondencie. Nie bez rizika som ich schovával vyše dvadsať rokov. S pomocou jeho syna Pavla sme ich potom odovzdali do Slovenského národného archívu v Bratislave. Ak si ktosi myslí, že Dubček bol natoľko naivný, aby niekomu zveril takúto úlohu bez toho, aby nevedel, koho tým poveril, veľmi sa mýli. Alexander Dubček mal veľmi dobre zmapovaných všetkých ľudí, s ktorými mal do činenia. Navyše, keď aj medzi tajnými mal svojich informátorov.

• **Ak Dubčeka sledovali a rovnako monitorovali každého, s kým sa stýkal, potom je dosť nepochopiteľné, že tajní prehliadli prípravu udelenia čestného doktorátu Dubčekovi v Bologni.**

Prvé prípravy na cestu a vystúpenia v Taliansku sa tiež konali v mojom ateliéri. Bol som medzi tými, ktorí mu dávali informácie a odporúčenia, s kým by sa mal stretnúť a čo by bolo vhodné navštíviť. V zozname potenciálnych návštevík bol Vatikán a pápež Ján Pavol II. Svoje by o tom mohol povedať aj Ivan Lalah, ktorý sa na týchto stretnutiach zúčastňoval. Prípravy potom pokračovali poradami s ďalšími osobnosťami o obsahu vystúpenia A. Dubčeka na Univerzite v Bologni. Naozaj si niekto myslí, že to

mohol robiť agent a zároveň to utajiť pred všadeprítomnou ŠtB?

• **Tak prečo sa potom spustila tá masívna kampaň proti vám?**

V očiach bývalých príslušníkov ŠtB som sa veľmi prevínil tým, že som po revolúcii v roku 1989 vo viacerých médiách, v osobných verejných vystúpeniach, zverejňoval údaje o všetkých formách prenasledovania a ohrozovania života A. Dubčeka, ktoré som poznal ako málokto priamo z jeho podania. Nešlo pritom len o akciu ESTER, ktorá bola zanedbateľná voči predchádzajúcej akcii BREZA, ktorá zamestnávala okolo pol stovky príslušníkov ŠtB... To mi nevedeli zabudnúť. Keďže ani jeden z nich nebol nikdy obvinený, ba viacerí sa dokonca dostali znova do štátnych služieb ako „nenahraditeľní experti“. Som presvedčený, že materiály ŠtB, ktorými ÚPN disponoval, napriek ich fragmentárnej a skreslenej podobe, poskytli ÚPN práve bývalí príslušníci ŠtB.

• **Spomínali ste niektoré okolnosti prípravy cesty A. Dubčeka do Talianska v roku 1988 aj skutočnosť, že mu pri tejto príležitosti udelila čestný doktorát Bolonská univerzita – jedna z najstarších a najrenomovanejších univerzít na svete. Váš tiež pozvali do Talianska na turné v roku 2001 pri príležitosti nedeľtych osemdesiatich narodenín A. Dubčeka...**

Mal som to šťastie navštíviť Ca-salecchio di Reno, ktoré je súčasťou Bologne a kde je A. Dubček čestným občanom. Zúčastnil som sa na pomenovaní jedného významného ústavu názvom Dom solidarity Alexandra Dubčeka. Samotný akt prebiehal veľmi dôstojne prejavmi popredných osobností, medzi ktorými sa za veľkej pozornosti prítomných predstaviteľov a občanov regiónu Emilia Romagna a v úcte predniesol svoj príhovor MUDr. Pavol Dubček – syn Alexandra Dubčeka a prezident spoločnosti pomenovanej jeho menom. Celý akt vyvrcholil posviackou ústavu bolonským kardinálom Giacomo Biffim. Mňa zvlášť tešilo, že na slávnosti bol prítomný aj L. Antonetti, ktorý sprevádzal A. Dubčeka pri príležitosti udelenia čestného doktorátu v roku 1988 a ktorý o tom napísal knihu. Rektor univerzity prof. Pier Ugo Calzolari o udelení doktorátu Dubčekovi hovoril ako o najvýznamnejšej udalosti 900. výročia založenia najstaršej univerzity v Európe. V súčasnosti so stodvadsaťpäťtisíc poslucháčmi, tritisíc pedagógmi na dvadsiatich dvoch katedrách je celosvetovým strediskom vedy a vzdelanosti. Táto univerzita na Katedre politických vied disponuje fundovaným vedeckým zázemím, rozhradenými politológmi – skutočnými osobnosťami s objektívnymi informáciami o celkovom Dubčekovom reformnom úsilí a jeho zásluhách nielen na „československej jari“, ale aj o jeho vplyve na európske politické dianie. Doktorát nebol iba gestom, ale zhodnotením jeho významu! Škoda, že tam neboli nijakí slovenskí predstavitelia...

• **U nás sa však objavujú i ná-zory, že Dubček nebol úspešný politik, keďže jeho politika stroskotala...**

Podľa niektorých kritérií úspešný politik je ten, ktorý si udrží moc. Keby sme z toho hľadiska posudzovali celosvetový vývoj viacerých významných politikov alebo ich nenaplnené úsilia, museli by sme tam zaradiť aj nášho Ľudovíta Štúra, lebo tiež bol vo svojej dobe v podstate neúspešný. A je to skutočne tak? Aj keď zomrel smutne a bolestne sklamaný, nakoniec z jeho ideálov, z jeho odkazu i zo skutkov žijeme dosiaľ a budeme žiť aj v budúcnosti. A to isté môžeme povedať aj o Dubčekovi. Dubček nám predstavil socializmus v jeho ľudskej podobe, ktorá bola v rovnováhe s demokraciou, a to je podstatná vec...

Svedectvá z prvej ruky o okupácii ČSSR piatimi armádami Varšavskej zmluvy Čo v auguste 1968 nebolo v novinách

S nebohým novinárskym kolegom Jurajom Verešom sme sa v zime v roku 1989 (po dvadsaťročnej vynútenej odmle) pustili do témy, ktorú sme považovali za prvoradú: vrátiť sa do chvíľ okupácie našej vlasti vojskami Varšavskej zmluvy. Kremľskí politici, panovníci jedného zo svetovládnych pólov zemegule, zacitili v demokratizačnom úsilí nového vedenia KSČ, reprezentovaného Alexandrom Dubčekom, smrteľné nebezpečenstvo. Bez zábran a varovania, porušujúc princíp nedotknuteľnosti hraníc suverénneho štátu, vtrhli v noci z 20. na 21. augusta 1968 zo všetkých strán na naše územie. A my sme po dvoch desaťročiach mohli o tých chvíľach vydať svedectvo. Na jar v roku 1990 kniha vyšla. V rukách mám zápisník, do ktorého som si značil spomienky očitých svedkov, úryvky rozhovorov i neskorších memoárov. Niektoré vyšli aj v našej knihe. Dali sme jej motto: „Mladým. Tým, ktorí si to, našťastie, nemôžu pamätať.“ Môže platiť aj pre tento malý výber svedectiev.

Ján ČOMAJ – Foto-zdroj: internet – autor: Ladislav BIELIK, 1968

■ Arm. gen. I. PAVLOVSKIJ, veliteľ okupačných vojsk:

Dňa 17. augusta 1968 ma vymenovali za veliteľa zväzkov, ktoré obsadia Československo. Operácia bola prísne utajená a začať sa mala o 1. hodine moskovského času 21. augusta 1968. Rozkaz na útok som vydal v poľskej Lehnici, kde bolo veliteľstvo Severnej skupiny sovietskej armády. Vtom mi volal minister obrany ZSSR maršal Grečko: „Teraz som hovoril s ich ministrom Džúrom. Požiadal som ho, aby sa ich jednotky nehýbali a nezačali paľbu, lebo ich zmasakrujeme.“ Asi o hodinu mi Grečko opäť volal: „Ako to vyzerá?“ Odpovedal som, že tie a tie divízie sú tam a tam. V niektorých mestách ľudia vyšli do ulíc a robia zátarasy. Naše vojská ich obchádzajú. Kázal mi, aby som sa ihneď letecky premiestnil do Prahy a akciu riadil odtiaľ. Dal som si pripraviť lietadlo. Nad pražským letiskom sme urobili dva či tri okruhy. Nebolo vidieť človečička, počuť jediný hlas, nikde žiadne lietadlo. Čo je toto za kontrarevolúcia? Pristáli sme. S generálporučikom Jamščikovom, ktorý ma na letisku čakal, sme odišli k Džúrovi na generálny štáb. Povedal som mu, že nik nesmie hovoriť o okupácii. Prišli sem vojská, a to je všetko. Ďalej nech si to vysvetľujú politici. Potom som šiel za prezidentom Svobodom. Zbral som so sebou aj maďarského a nemeckého generála. Súdrh prezident, povedal som mu, do vašej krajiny vstúpili vojská Varšavskej zmluvy. Dávam vám o tom hlásenie. Vy aj ja sme armádni generáli, vojaci, istotne chápete, že si to žiadala situácia.“ Opýtal som sa ho, či má nejaké pripomienky k našim vojskám. Povedal mi, že od príchodu po celú noc strieľajú do oblohy svetelnými nábojmi. Istotne to niekto robil z roztopaše, odpovedal som. Po odchode od prezidenta som zvolal veliteľov a nariadil ihneď skončiť s nočnou strelbou.

■ MARTIN HRIC, reportér z populárnej dvojice Hric – Michal:

Dvadsaťdruhého augusta som prišiel domov o jedenástej večer. Nemohol som dlho zaspáť, nad mestom hučala helikoptéra. Ráno musím zavolať na Slova, čo bláznia, takto budíť ľudí! Konečne som zaspal. O štvrtjej zazvonil telefón. Zdvihla ho manželka. Volal kolega Tibor Michal: „Obsadili nás! V meste sú samé tanky!“ – Čo blázníš! – odpovedal som mu ospalo, – Rusi by nás nedali!

■ VASIL BILAK, člen predsedníctva ÚV KSČ:

Pol hodinu po polnoci prišiel Ludvík Svoboda do predsedníctva strany. Povedal: „Tak už sú tu.“ Dubček

ho vyzval, aby sa posadil, potom skríkol: „Ty si ich pozval? Ty si o tom vedel?...“ Prezident zarazene povedal: „Nie. Nie!“

Mlynář predložil návrh na odsúdenie vstupu vojsk. Na chodbách ústredného výboru sa sústredila skupina najreakčnejších pracovníkov rozhlasu, televízie a tlače. Súdruhovia Kolder, Jakeš, Indra, Rigo, Švestka a ja sme sa usilovali zabrániť schváleniu vyhlásenia, ktoré Mlynář predložil. Bolo jasné, že prijatím takéhoto vyhlásenia si strana spáli všetky mosty k budúcej novej dohode so spojencami, ale – čo bolo najtragickšie – Predsedníctvo ÚV KSČ sa týmto vyhlásením postaví do čela kontrarevolúcie. (...) Zakolísali sme. Nemali sme pripravené nijaké varianty, pravičiarci áno. Obsadili najdôležitejšie telefónne a ďalekopisné linky a dávali kontrarevolučným strediskám pokyny, čo robiť. Rozhlas a televíziu obsadili kontrarevolučné sily a vyzývali domácu i zahraničnú reakciu do boja proti tzv. okupácii. Taxikári dostali pokyn jazdiť po Prahe a ustavičným trúbením zobudiť celé mesto...

■ BOHUMIL ŠIMON, člen Predsedníctva ÚV KSČ:

Dôstojníci ruskej námornej pechoty obsadili kanceláriu A. Dubčeka, v ktorej sme pred chvíľou schválili naše stanovisko. Všetci stáli, zavelili. Nie pri oknách! Nehovoriť! Opustiť miestnosť je zakázané!

Dubčekovi sa to nepáči. Bude sa sťažovať veľvyslancovi ZSSR Červonenkovi. Siahne po telefóne. Poručík námornej pechoty je rýchlejší. Vytrhne mu telefón.

– Čo to robíte, súdruh? Viete, že ste v pracovni prvého tajomníka ústredného výboru strany?

– Nežartujte! – odvrkne poručík.

Prichádzajú akísi parašutisti. Vytŕhajú zo stien telefónne vedenia a podobne pacifikujú ostatnú kancelársku techniku. Na záchod môžeme len s ozbrojeným sprievodom. Po hodinách stáť prichádza únava. Kriegel si ľahne na dlážku s taškou pod hlavou a o chvíľu chrápe. O jedenástej dopoludnia prichádza malý sovietsky plukovník a tra ja mladici v rozhalenkách. Predstavili sa ako členovia revolučného výboru ministerstva vnútra. Plukovník číta mená: „Dubček Alexander, Smrkovský Josef, Kriegel František, Špaček Josef. Pôjdete s nami.“

– Kam? – pýta sa Dubček.
– Naše velenie chce s vami hovoriť.

– Čo ste zač?
– Sme revolučný výbor ministerstva vnútra. Riadime jeho prácu.
– Ministerstvo vnútra riadi vláda!

– Bude riadiť, keď sa ustanoví robotnícko-roľnícka revolučná vláda!

– Kto ju bude viesť?
– Súdrh Indra. Váš zatýkame. Do večera o vás rozhodne revolučný tribunál.

Štvorica členov stranického vedenia vychádza z miestnosti. Smrkovský sa ešte vracia, zoberie z tanierika dve kocky cukru a dá si ich do vrecka. Vie svoje. Už tam raz bol. Zostupujeme do vestibulu. Pri vchode z dvora obrnený transportér. Zadný kryt odklopený. Leziem dovnútra chrptom. Vedľa vodiča sedí civil v rozhalenke. Jeden z tých, čo nás zatýkali. Nepýtam sa na nič.

■ ANTON KURINA, šéfredaktor denníka Smena:

V ten utorok som išiel spať chvíľu po desiatej. Asi o hodinu ma zobudil telefón. Rozospatý dvíham slúchadlo.

– Šéfe? – počujem akoby spod vody utlmený hlas: – Tu je Julko Kokavec. Obsadzujú nás cudzie vojská! Prešli už hranicu z juhu, Američania to teda asi nebudú. Ja som U dvoch levov, policajtom oznámili pohraničiar, že cudzie tanky sa valia k nám. Rozkaz na odpor nedostali, tak sa len prizerajú... – Keďže hovoril akosi nesúvisle, podráždil ma:

– Dobré, Julko, táraš dve na tri, keď si už pil, choď si ľahnúť a vyspi sa, zajtra máš určite veľa práce... – a zložil som.

Pred dvanástou ma zobudil znova: – Šéfe, ešte pochybuješ? Tanky sú už pred rozhlasom!

Vtom som už začul hrmot z ulice. Tanky!

– Mal si pravdu, Julko, idú tanky, tak si choď ľahnúť... – a zložil som v presvedčení, že sa mestom v rámci cvičenia presúva nejaký náš tankový útvar. Telefón v tej chvíli zazvonil znova. Ja toho chlapa zabijem!, pomyslel som si.

– Súdrh Kurina? Tu je tlačový odbor ústredného výboru, príď ihneď na poradu, účasť povinná, ostatné sa dozvieš v zasadačke na prvom poschodí...

Zavolať som kolegovi Gavrilovi Gryzlovovi, prišiel po mňa autom. Na vrátnici nás legitimovali. Gavril hore nepustili, schôdzka bola len pre pozvaných, mohol zostať – aj s inými podobnými sprievodcami – na prízemí. Vošiel som do veľkej sály s portrétom Gottwalda v nadživotnej veľkosti. Bolo tu ako v úli. V hlúčkoch som rozoznával členov ÚV KSS, povereníkov, šéfredaktorov, riaditeľov inštitúcií. O chvíľu – ešte neoficiálne – nás o veci informoval tajomník ÚV KSS Miloslav Hruškovič: Vojská piatich štátov Varšavskej zmluvy prišli ochrániť našu vlasť pred kontrarevolúciou na pozvanie prezidenta a predsta-

viteľov strany a vlády. Vedľa mňa stálo kľbo ľudí s pohárkami koňaku, medzi nimi Matej Lúčan. Keď ma zbadal, osopil sa: – Táák, Kurina, konečne sa všetko skončilo! Už nebudete špiňiť čestných komunistov! Je to váš koniec, rozumel si? – Reval, až sa sála obrátila k nám. Mávol som rukou, akoby som odháňal ovada – a vzdialil som sa. Nemal som ho rád. A sotva kto si ho vážil. Keď bol ešte poverenikom školstva, viackrát nás napadol za články o študentských problémoch, menovite od Evy Holinovej. Vošli sme si do vlasy, aj keď viedol ideologické oddelenie ÚV KSS.

Okolo druhej v noci nám konečne poskytol predbežné informácie Michal Pecho, tajomník ÚV KSS. Sú vraj dve verzie vstupu vojsk. Prvá, že ich pozval prezident a vedenie strany a štátu. Druhá, že prišli bez vedomia našich orgánov... Napätie povolilo až o hodinu. Vtedy nám prečítali text vyhlásenia Predsedníctva ÚV KSČ, podľa ktorého vojská piatich štátov Varšavskej zmluvy prekročili štátne hranice Československa bez vedomia prezidenta republiky, predsedu Národného zhromaždenia, predsedu vlády i prvého tajomníka ÚV KSČ. Bol to ozajstný šok pre všetkých. A v slobodnom rozhlase bolo už na sviatni počuť aj náš hlas, hlas redaktorov Smeny, vyhlásenie, ktoré sme ešte v tú noc pripravili: „Plne sa staviame za legálne vedenie strany a štátu, za súdruhov Svobodu, Dubčeka, Černíka a Smrkovského... My v redakcii stojíme na svojich miestach...“

■ JIŘÍ DIENSTBIER, český publicista (po roku 1989 minister zahraničia):

Pražskí rozhlasoví technici sa dozvedeli od svojich kolegov zo spojov, že ich minister Hoffmann vydal príkaz okamžite vypnúť všetky rozhlasové vysielacie. Technici sa snažili tomu zamedziť – a chvíľu sa im to aj darilo. Hlásateľ Fišer po pol druhej v noci začal čítať vyhlásenie vedenia štátu: Všetkému ľudu Československa..., keď v prvej polovici vety vysielacie vypadli. Pod rozhlasovými oknami začali vytrubovať autá. Vyšiel som na balkón. Rozzúrení vodiči, zväčša taxikári, na mňa kričali: „Ako to, že nevysielate?!“ – „Vypli nám vysielacie,“ povedal som. „Tak ich zapnite!“ – „To nemôžeme, najbližší je pri Mělníku. Ale povedzte, komu môžete, že nás obsadzujú armády piatich krajín Varšavskej zmluvy, že Dubček, Smrkovský ani Svoboda o tom nevedeli a že to odsudzujú. Práve vydali také vyhlásenie! Šírte to svetom...!“ S húkaním sa rozleteli na všetky strany. Bol som presvedčený, že s českým rozhlasovým vysielaním je koniec. Pri všetkých prevratoch sa najskôr zabezpečuje rozhlas, pošta, telegraf, televízia. Nemohlo mi ani napadnúť, že také mocné a skúsené sily by mohli zlyhať vo veci, ktorú zvládne každý pučistický plukovník v Afrike. A nezvládli to. Zabudli na našu špecialitu. Na rozhlas po drôte. Ten začal svoje riadne vysielanie ráno o 4.30 hodine a ako prvé prečítal správu o okupácii republiky a vyhlásenie predstaviteľov štátu k vstupu cudzích vojsk.

■ HELENA DZVONÍKOVÁ, rozhlasová publicistka:

Keď si spomeniem na tie dni, obyčajne si nevybavím tanky ani vojakov, dupotajúcich širokými schodmi starej rozhlasovej budovy na Zochovej, čo nás vyháňali z miestností, ale živo vidím, ako dvaja rozrážajú dvere na ženskom záchode, v rukách samopaly pripravené na strelbu a v očiach strach. Najbližšie dni som chodila medzi ozbrojencami pripravená umrieť, keď ma chytia s magnetofónom. Mój hnus a nenávisť museli tak bľať, až mi jeden tankista vravi:

„Keby vaše oči vedeli strieľať...!“ V deníku z týchto dní mám zápis: „Na ničom mi nezáleží, len aby rozhlas vysielal. Najväčšou mukou nie sú pre mňa prestrelky ani cigánstva ruskej vysielacky, ale to, keď našich veľmi rušia alebo keď sa náš vysielateľ odmlčí.“ Ľudia pomaly ani nespia. Perla Karvašová posielala magnetofónovú pásku konšpiratívne Gabovi Zelenayovi. Laco Košťá, ktorý s rozhlasom nič nemá, organizuje zrazu vysielaciu sieť. Hlasy Jarmily Košťovej a Dany Herrmannovej sa prelievajú z televíznych frekvencií na rozhlasové, zdánlivý zmätok sa mení na perfektnú organizáciu.

■ ZDENO JEDLIČKA, bratislavský rozhlasový technik:

Pred budovou rozhlasu stál sovietsky tak s hlavnou namierenou na priečelie. Pred vchodom sa zhromaždil dav ľudí. Chcu zabrániť, aby vojsko zničilo zariadenie rozhlasu. Dominik Tatarka a riaditeľ rozhlasu Andrej Sarvaš sa snažia ľudí upokojiť, aby nedošlo ku krviprelievaniu, dav však hlasom nezvládajú. Narýchlo montujem jeden výkonný reproduktor v okne na prvom poschodí a späjam ho s mikrofónom v dave. Takto oznamujeme ľuďom, že budova je obsadená, technika rozbitá a vyradená z prevádzky. Odtiaľto sa vysielal nedá... Nôrod sa pomaly rozchádza. Cez dvor sa nám podarilo vyviezť jedno prenosové zariadenie. Narýchlo ho R. Belošič a J. Longauer inštalovali v objekte vysieláča na Vajnorskej ulici. Z tohto miesta sme na druhý deň ráno obnovili legálne vysielanie rozhlasu. Vedeli sme však, že miestu nie je bezpečné, antény sú dobre viditeľné a miesto môžu ľahko zamerať. Vysielanie sme presunuli do kláštora kapucínov, kde mal rozhlas v jednom kridle svoj archív – bolo to však pracovisko rozhlasu a Rusi to mohli poľahky zistiť. Tak sme menili stanoviská – okupantov išlo rozhodnúť, ale rozhlas ani jeden deň okupácie nemlčal!

■ JURAJ VEREŠ, publicista:

– Začnem vami svoboda? – pýta sa holobriadok v ruskej uniforme, keď doňho dobiedza akási dievčina, a očami hľadá miestnych kontrarevolucionárov a revanšistov v uniformách bundeswehru, ako mu včera vtĺkli do hlavy. Pod schodmi univerzity zasychá krv kapitána Dunajplavby. Na schodisku umiera Danka Košanová. Pri pošte Peter Legner. Ľudia s tranzistormi pri ušiach zvestujú správy okoliu a keď im rádiu začnú vojaci brať, švejkovsky ich vymieňajú za brikety – na, zoberte si! Riaditeľ Leninovho múzea maľuje na priečelie: Lenin, zobuď sa, Brežnev sa zbĺznil! O dva či tri dni čítam sovietske noviny. Objavujú sa v nich fotografie skladov zbrani Ľudových milícií, text oznamuje, že sú to zbrane kontrarevolucionárov. Havária sovietskeho vrtuľníka, pri ktorej zahynul šéfredaktor agentúry Novosti Nepomjačij a novinár Zvyrykin, sa vysvetľuje ako obeť strelby kontrarevolucionárov. Ako sa brániť? Ako obhajovať pravdu?

■ ALICA BIELIKOVÁ, novinárka

Pri redakcii Smeny to vrelo. Keď som sa ta dostala z uličky cez dvor, bola tam už podstatná časť kolegov, i môj štvordňový manžel Laco Bielik. Pozerali sa cez veľké okno a on fotil. Strápol, keď ma zbadal. Čakala som dieťa, mala som rizikové tehotenstvo a z nemocnice ma pustili len na svadbu. Usiloval sa však nestratiť príslovečný humor: „Pozri sa, k svadbe nám prišla gratulovať celá Varšavská zmluva a ešte v akej paráde!“ A vybehol na ulicu fotografovať.

Od Štúrovej prichádzal zástup mladých so zástavou. Spievali hymnu. Zastali pred tankami a mávali vlajkou, akoby sa bránili krdľu husí – heš, heš... Jeden sa zohol. Potom ďalší. Dlaždice dopadali na plášte železných obrov. Dovtedy pokojné hlavne tankov sa začali hýbať... Ozval sa šialený zvuk. V momente sme boli na dlažke. Zastanala som a objala si brucho. Ďalší výstrel. Rinčanie skla.

Na druhý deň vyšla Smena s fotografiami, čo nafotil môj manžel a čo obleteli svet. Dieťa som donosila. Mój syn sa narodil len niekoľko hodín predtým, ako vzbĺkol Jan Palach...

Divá a nedotknutá exotika v červeno-bielo-červených farbách Pod peknou strechou Európy

Text a foto: Ivan BROŽÍK

Vysoké Taury majú dve tváre. Ich územie tvorí najstarší národný park Rakúska a na jeho pastvinách sa dodnes zachovalo tradičné horské poľnohospodárstvo. Nie, nepozývame vás do skanzen minulých stáročí. Navštívte spolu s nami oblasť, v ktorej vám ponúknu najkvalitnejšie služby moderného centra turistického ruchu v trojuholníku spolkových krajín Tirolsko, Korutánsko a Salzburgsko.

Zo slovného spojenia turistický ruch vzniká predstava o lokalite, v ktorej sa miesi množstvo ľudí s hubbou z poľných barov a reštaurácií, kde čakajú autá v rade na voľné miesto na niektorom z desiatok parkovísk a kde atmosféru večera vytvárajú vysvietené portály hotelových gigantov. Túto tradičnú predstavu však pod najvyšším vrchom Grossglocknerom (3 798 m n. m.) v najväčšom národnom parku v Európe nájdete iba vtedy, ak ju naozaj hľadáte. Nás však zaujala úplne iná scenéria.

■ OÁZA V PICHLI

„Gemeinde“ v nemčine neznamená v pravom zmysle obec. Je to akési spoločenstvo. Spoločenstvo ľudí s podobnou životnou i podnikateľskou filozofiou, ale aj spoločenstvo človeka s prírodou. Gemeinde Pichl an der Enns je spoločenstvo javne vyznávajúce služby s prírodou a využívanie toho, čo poskytuje a ponúka, a zároveň prirodzene uznáva jej mimoriadnu ochranu. Ani na pohľad nie je Pichl obec. Má síce domácu pekárňu, kostolík, hasičskú zbrojnicu, ale chýba klasická krčma na námestí, dokonca ani samotné námestie v Pichli nemajú. Gazdovské domy sa kamsi stratili, zmizli ploty, nikde nijaké stĺpy s elektrickým či telefónnym vedením a reproduktormi miestneho rozhlasu. Ak by vám to chýbalo, klasické podhorské mestečko s veľkým trhom s domácimi dobrotami na námestí je len kúsok od Pichlu – olympijský Schlading. Ale to je zas iná kapitola.

V Rakúsku majú slabosť na muškáty. Sú takmer všade. V Pichli je tento kvet takpovediac témou komunálnej politiky. Každý majiteľ nehnuteľnosti dostane od svojej „obce“ sadenice zdarma, jeho psou povinnosťou je zmesť ich čo najviac na balkóny, k vchodom do obydľí, vyrobiť z nich najviac živých plôtkov a okrášliť nimi dokonca aj vchody do dobre ukrytých maštali. A samozrejme hnojiť a polievať. Na kopčekoch uprostred rozľahlých pasienkov, obrobených ako najluxusnejšie golfové ihriská kdesi v Škótsku, čupia gazdovské domácnosti, ukryté v najvyšších dvojpodlažných objektoch. Ťažko medzi nimi nájsť rozdiely, či už majú viac ako sto rokov alebo sú postavené iba pred pár rokmi. Ich prísne podhorský dizajn si miestni strážia práve tak, ako tradíciu nosiť kroje do práce i na nedeľnú slávnosť. Akoby tu každý dom bol práve taký, v akom sídlil seriálový slávny Doktor z hôr.

■ ELZA, ANA A KARL

Prvá z trojice menovaných už asi nežije. Už počas našej návštevy bola v požehnanom psom veku pätnásť rokov. Staručká dáma, obrovský vlčiak, prívetivo vítala každého hosťa a strážila dve čínske kačky, nerozlúčnych partnerov na nekonečných prechádzkach po okolí. Ana bola domáca, naopak ešte veľmi mladá pani, kuchárka, záhradníčka, chýžna a hospodárka v jednej osobe. A to nie je všetko. Jej profesia po prísluhosti hostí v penzióne od rána do

večera a popri starostlivosti o záhradu a dobytok bola naozaj netradičná – horský vodca. Vodila turistov na najvyššie vrcholy tunajšej strechy Európy, bezpečne ich sprevádzala po ľadovcoch. Karl, jej manžel, mal na starosti dojenie a kŕmenie, údržbu penziónu, vyhánanie a zháňanie kráv z pastvín, dohliadal na miestnu hasičskú stanicu a bol trubkárom v obecnej kapele. V čase našej návštevy rezal dlažbu na chodník k vzdialenému penziónu. Karl a Ana sú manželka a majitelia ľudsky prívetivého penziónu, jeho zamestnancami, ale aj spoločníkmi jeho hostí.

Drvo, drvo a ešte raz drvo. Schody z dreva, podlaha z dreva, drevené obklady na stenách a na stropoch, drevená lodžia, úžasný drevený nábytok. K tomu doma tkané textilie na podlahách i na niektorých stenách, a samozrejme voňa muškátov z obrovského balkóna. Internet, satelitný TV, to je naozaj tá najprírodzenejšia samozrejmosť. Práve tak ako skutočnosť, že izba nie je izba, ale apartmán. Časť na spanie, oddelená časť na posedenie s priateľmi či pozeranie televízie a samostatné, tentoraz v duchu moderných zariadení a dekorovaných sociálne zariadenie. Priestorová jedáleň, fungujúca aj ako denný bar, je k dispozícii hosťom prakticky nonstop. A tam sa za pomoci domácej pannej rodia tie najzaujímavejšie plány na ďalší deň vašej dovolenky. Mimochodom, vziať si na ňu domáce zvieratá je úplnou samozrejmosťou, nám psika ani neúčtovali ako zvyčajnú samostatnú položku. Proste, člen rodiny je člen rodiny. Pre automobil je dostatok parkovacieho priestoru, a samozrejme opäť nijaký poplatok. A ak sa chcete niekam len zaviesť, ale naspäť plánujete pešiu turistiku, Karl sadne do auta a dovezie vás, kam potrebujete. Pozornosť podnikni.

■ VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

Ak si za svoju dovolenkovú destináciu zvolíte Pichl an der Enns, len ťažko si môžeme predstaviť, čo by nám počas nášho voľna mohlo chýbať. Môžeme navštíviť Salzburg s jeho nádherným historickým centrom, večernými koncertmi a divadelnými predstaveniami, môžeme zísť na návštevu do hostinca U zlatého jehla, kde si niekoľkokrát popíjať pivo aj prezident Václav Havel. Môžeme tiež „preskočiť“ dnes už neviditeľnú hranicu a navštíviť blízke olympijské centrá v Nemecku či tamojšie fascinujúce horské jazerá. Ak nás zaujíma história, ani nie pol hodiny jazdy autom je slávne Hallstattské jazero, lokalita kolísky európskej civilizácie. Ochutnať zo Sacherovej dory v jednej z kaviarničiek na jeho brehu a potom absolvovať výlet po jazere loďou, to je naozaj skvelý zážitok. Ak sa však rozhodneme nechať auto pred penziónom, potom ľahkou chôdzou v nenáročnom teréne prechádzame nádhernými údoliami. Spod okrajov lesa z času na čas zaznie hlas trubáča na tradičnom miestnom nástroji, akomsi rohu, ktorý sa opiera až o zem. V ktorejkoľvek z nekonečného množstva

reštaurácií si môžeme dať čučoriedkové knedličky a ako pozornosť dostaneme pri odchode ešte malý džbánik s týmto ovocím, natrhávaným iba ráno. Ak máme radi adrenalínové športy, v neďalekom Schladingu, presnejšie nad ním, je rakúsky raj paraglajderov. Ale zaujme aj chôdza alebo dokonca letné lyžovanie po ľadovci či výhľad z priezračnej plošiny na Grossglockner. Sieť lanových dráh je taká hustá, že do kopca prakticky šliapať netreba. Miestne združenia cestovného ruchu ponúkajú pre ubytovaných výrazné zľavy na lanovky a autobusy miestnej dopravy. Pre význačov netradičných dopravných prostriedkov sú k dispozícii koniky – či už osedlané alebo v záprahu pred brčkou.

■ U ROZPRÁVKOVEJ BABIČKY

Bolo by to ako u rozprávkovej babyčky, len s tým rozdielom, že babyčka nie je v seniorskom veku, ale je to mladá gazdinka. Ráno v jedálni vyvonáva prazienica z domácich vajčiek, domáce bylinkové čaje, samozrejmosťou je domáci med a domáce džemy či mliečne výrobky, vrátane žltučkého masla. Iba chrupkavé pečivo vozí domáci pán každé ráno z miestnej pekárne. Nijaký polotovár, zmrazený a v mikrovlnke podľa potreby oživený produkt. Počas raňajok už vidíte domácu paniu, ako si zo svojej záhrady vyberá potrebnú zeleninu na chutný obed či večeru. Aj mäso je z domáceho chovu, či už ide o hydinu, bravčové alebo hovädzinu. Milovníci rýb si však môžu bez problémov zaskočiť na čerstvého pstruha k neďalekému jazierku. Tamojšia reštaurácia je plná hostí dlho do noci.

■ NIE SÚ TO MILKY

Na každodenných vychádzkach alebo túrach stretávame kravy. Nie sú to tie tradičné fialové Milky, ako ich poznáme z televíznych reklám. Pokojné zvieratá tu patria medzi ľudí, a tak sa často stane, že počas vašej prechádzky kráčajú kus cesty dve tri kravy s vami. Príroda je však presne taká ako v spomínaných reklamách. O nič menej krajšia a rozprávkovejšia. Najdôležitejším slovným spojením je Gruss Gott – bez znalosti tohto pozdravu sa do Rakúska nesmieme vybrať. Inak by vás považovali miestni za nie celkom civilizovaných. Zdraví sa tam totiž každý s každým pri každom stretnutí, hoci len na poľnej ceste medzi nádhernými lúkami. Možno tam ten zvyk zotrval aj preto, že naozaj je tam prečo neustále zdraviť Boha.

O rakúskych Alpách už toho vieme viac ako dosť. Napokon, takmer každý druhý lyžiar ich služby a možnosti už vyskúšal na vlastnej koži. O tých istých Alpách v lete však toho vieme žiaľostne málo. Autor tejto reportáže už precestoval takmer celý svet. Nahliadol do turistického biznisu aj z tej opačnej strany – manažérskej. Ale s pokojným svedomím sa môže zaručiť, že Pichl an der Enns je naozaj atraktívna destinácia. Nielen navonok a nielen zo stránok katalógov.

ZAHNANIE

Top témou dnešných dní je situácia v Gaze. Základnou príčinou celého sporu je, že palestínsky Hamas, vojensky a politicky ovládajúci pásmo Gazy, neuznáva Izrael. Okrem toho sporadicky ostreľuje blízke a dnes už aj vzdialenejšie mestá a dediny susediace s pásmom Gazy. Za roky konfliktu si na tieto sporadicky vystrelené rakety s takmer nulovou presnosťou izraelské obyvateľstvo chytá nechtiac zvyklo.

Izrael sa v Gaze dopúšťa vojnových zločinov Bombardujú aj objekty OSN

Roman MICHELKO – Foto: zdroj: internet

Problém narastá a vyhrocuje sa zakaždým, keď izraelsko-palestínske rokovania o riešení konfliktu uviazu v slepej uličke. A to je viac ako často. Izrael zásluhou svojej zastrašujúcej vojenskej sily akoby ani nehľadal politické riešenie. Pre tamojších vojnových jastrabov s dlhoročnou účasťou vo vláde akoby bolo jednoduchšie na všetky problémy použiť vojenské riešenie. A práve v neadekvátnosti izraelskej odvety, ktorá je hrubo asymetrická a v konečnom dôsledku nič nerieši, je jadro celého konfliktu v Gaze.

■ ALARMUJÚCE ČÍSLA

Od začiatku vojenskej kampane je pomer strát alarmujúci. Na strane Palestínčanov je vyše tisícosemsto mŕtvych, na strane izraelskej armády len šesťdesiatštyri. Svet je dnes a denne konfrontovaný s bezohľadným ostreľovaním škôl, mešít, trhov, elektrární a množstva iných civilných cieľov. Izraelskí veliteľia neváhajú vydávať rozkazy na ostreľovanie objektov aj pod vlajkou OSN – ako sú nemocnice a školy. Mienku svetovej verejnosti postupne otupujú stále sa opakujúce zábery na mŕtve či zmražené palestínske deti. Pohreby nevinných obetí už pomaly nikým nepohnú. Zábery spravodajských televízií pravidelne ukazujú nešťastných civilistov, ktorí sa ocitli v pasci cynických politikov. Zúfale palestínske ženy oplakávajú svojich synov či manželov, trojročné či štvorročné zmražené deti bez rúk či nôh – aj ony sú teroristi?

■ ŽIVÉ ŠTÍTY

Dokedy bude svetové spoločenstvo trpieť takýto koncentrovaný cynizmus? Kedy končene pochopia aj politici veľmocí, že takto to ďalej nejde. Iste, aj predstavitelia Hamasu cynicky kalkulujú. Práve zábery zmražených detí či detských pohrebov sú najlepším propagandistickým nábojom, dokazujúcim neludskosť a zvrhlosť celého konfliktu. Civilisti slúžia ako živé štíty, ale aj svetové spoločenstvo musí pochopiť a prijať, že nie je obeť ako obeť a cena života nie je všade rovnaká. Čo je však najhoršie, toleranciou či dokonca podporou Netanjahovej vlády sa podporuje vojenské, nie politické riešenie izraelsko-palestínskeho konfliktu.

O mentálnom nastavení predstaviteľov Izraela svedčí výrok významnej izraelskej političky, poslankyne Knessetu za koalíčnú stranu Židovský domov Ayelet Shakedovej.

■ RINČANIE SLOV

Jej vnímanie súčasného konfliktu stojí za odčitovanie: „Palestínsky národ nám vyhlásil vojnu a my musíme reagovať tiež otvorenou vojnou. Nie jednou operáciou, nie operáciami s nízkou intenzitou, nie postupným zvyšovaním intenzity vojenského zásahu, nie ničením teroristickej infraštruktúry, nie cieľným zabíjaním. Dost bolo skrytých dohôd. Toto je vojna. Slová majú svoj význam. Toto je vojna. Nie je to vojna proti teroru, ani vojna proti extrémistom a dokonca ani to nie je vojna proti palestínskej samospráve. Tieto tvrdenia sú len figle, ako sa vyhnúť realite. Toto je vojna medzi dvoma národmi. Kto je nepriateľ? Palestínsky národ. Prečo? Spýtajte sa ich, oni si začali. Je také ťažké pochopiť, že nepriateľom je celý palestínsky národ? Každá vojna je vojna medzi dvoma národmi a v každej vojne je národ, ktorý vojnu začal, teda celý tento národ je nepriateľ. Vyhlásenie vojny nie je vojnový zločin. Ani odpoveďať vojnu nie je zločin. Ani použitie slova vojna, ani jasná definícia, kto je nepriateľom. Naopak, morálka vojny (áno, takáto vec skutočne existuje) je založená na predpoklade, že v tomto svete existujú vojny a že vojna nie je normálny stav vecí a že vo vojne je zvyčajne celý národ, vrátane starcov, žien a detí, jeho majetku a infraštruktúry.“

Z týchto slov je jasné, že nádej na mierové riešenie tohto dlhoročného konfliktu je minimálna. Práve na tomto príklade môžeme priam čítankovo sledovať zlyhávajúcu svetovú diplomaciu, ako aj výsadné postavenie Izraela, ktorý si môže dovoliť to, čo hádam nijaký iný aktér na medzinárodnej scéne. Ak to tak zostane, budúcnosť Gazy a jej obyvateľov môžeme očakávať len v tých najčiernejších farbách. Je teda najvyšší čas, aby si aj svetové spoločenstvo konečne uvedomilo, že nijaký konflikt sa nedá vyriešiť len nešťastným a neefektívnym a v konečnom dôsledku aj veľmi nehumánnym hasením symptómov, ak sa zároveň budú ostentatívne ignorovať príčiny celého konfliktu.

Slovenská klasická hudba potrebuje impulz, ktorý by ju rozhýbal Zabúdame na svoje klady a velebíme cudzie

Prof. MUDr. Štefan HRUŠOVSKÝ, CSc., Dr.SVS.

Slovenské interpretačné umenie klasickej hudby má špičkovú medzinárodnú úroveň. Ak sa aj ráta-me medzi menej početné národy, rozmery interpretačného umenia ďaleko presahujú rámec určený počtom obyvateľov. Slovenskí interpreti sa presadzujú na svetových hudobných podujatiach a scénach viac ako polstoročie. O to viac prekvapuje menej rozdychaná druhá polovica pľúc slovenskej klasickej hudby – tá autorská.

Orchester Slovenského rozhlasu.

Slovenská hudobná verejnosť sa postavila macošsky k dielu Františka Lista, hudobného génia s genetikými a generickými väzbami k slovenskému národu. Skutočnosť, že je to vý-nimočný svetový umelec, potvrdzuje jeho meno – privlastňujú si ho iné ná-rody: nemecký (Franz Liszt) i maďarský (Liszt Ferencz). V roku dvestoroč-nice jeho narodenia (2011) nebol na hudobnom trhu záznam nijakého diela v podaní slovenských umelcov. Hudob-né podujatia, ktorými Slovensko oplý-va, prakticky odignorovali najväčšieho slovenského hudobného génia všet-kých čias.

V roku storočnice narodenia Jána Cikkeru (2011) bol na trhu záznam je-dinej spomedzi jeho jedenástich oper. Bola to opera Vzkriesenie v pražskom našťudovaní, v češtine (Vzkříšení), na-hrátá za socializmu! V tom roku, chva-

labohu, odznela aspoň archívna čie-robniela televízna nahrávka opery Mr. Scrooge – takisto z čias hlbokého so-cializmu. Ak sa slovenská operná dra-maturgia začne systematicky zaoberať našťudovaním čo len jedinej Cikkerovej opery ročne, bude trvať dvanásť rokov, kým sa jeho opery skompletizujú.

■ BIEDA PONUKY

Demokratizácia klasickej hudby (v zmysle dostupnosti pre každého) zaznamenala rozmach so zavedením nosičov CD. Prečo však tento obchod na Slovensku zanikol ešte skôr, než sa stačil rozvinúť? Prečo v obchodnom dome, čo má otvorené dvadsaťštyri hodín denne, sedem dní v týždni, ne-nájdete jednu jedinou slovenskú nahrávku klasickej hudby?! Pritom sa im na pulty zmestí – okrem nemeckých či ta-lianskych klasikov – aj Dvořák, Smet-

na, Janáček, ba i Foerster, Suk či Ben-da spoza Moravy...

Poznáte skvostný súbor desia-tich symfónií Alexandra Moyzesa? Ak ste niekedy zabúrili do hudobnej pre-dajne na Klobučníckej ulici v Bratisla-ve, mohli ste si ich obstaráť a raduje-te sa z tejto hudby. Ak ste sa pokúsi-li získať nejakú nahrávku Moyzesovej hudby napríklad v Košiciach – hlavnom meste európskej kultúry 2013 – nuž ste sa namáhali márne! Márne by ste tam hľadali aj nejakú nahrávku z diela jeho otca Mikuláša, ktorý ako hudobný skla-dateľ a organizátor hudobného života pôsobil v Prešove tridsaťpäť rokov.

■ VÝNIMKA V KOŠICIACH

Dramaturgia Bratislavských hu-dobných slávností (BHS) sa v minu-lom roku venovala i slovenskej hudbe. Zazneli diela, hoci väčšinou drobnos-ti, Hummela (Pot pourri pre violonče-lo a orchester), Bellu (ária Berggloc-ke, piesne a i.), Suchoňa (Malá suita s passacagliou), Németha-Samorín-skeho, Farkaša (symfónia č. 5 Ein Slo-wake in Engadin), Bodnára (oratórium Devínske bralo), aspoň piesne Cikkeru, Hrušovského, Mikulu, Hatrika, Schnei-dera-Trnavského a niekoľkých ďalších. Slávnosti sa však neniesli v duchu ob-javenia, uvedenia či oslavy niektorého zo slovenských skladateľov.

Jubilejný šesťdesiaty ročník BHS

však šokuje absenciou slovenských autorov. Predstaví sa poltucet legen-dárnych symfonických telies: Izraelská filharmónia, London Symphony Or-chestra, Slovenská filharmónia, Veľký symfonický orchester P. I. Čajkovské-ho, Česká filharmónia, Orchestre natio-nal de Lyon. Nijaké z nich neuvedie je-dinú slovenskú skladbu! Nijaká sloven-ská symfónia pri otvorení festivalu, ni-jaký profil jubiliujúceho veľikána sloven-skej hudby (M. Moyzes – sedemdesiat rokov od úmrtia, A. Moyzes – tridsať rokov od úmrtia, Cikker – dvadsaťpäť rokov od úmrtia...), nijaké satelitné na-šťudovanie slovenskej opery...! Štátna filharmónia Košice, ktorá je už po via-ceré roky svetlou výnimkou, tentoraz uvedie Dezidera Kardoša. Toto vynika-júce teleso uvádzaním slovenských au-torov nadobúda nezastupiteľné miesto v interpretačnom umení v rámci Slo-ven-ska i na medzinárodnej úrovni.

Čo spôsobilo takúto trvalú stag-náciu v uvádzaní, podvýživu v nahrá-vaní a priam marasmus v distribúcii no-sičov s nahrávkami pôvodných sloven-ských hudobných diel? Prečo sa Dvo-řák či Smetana smie, prečo bolo uve-denie plejády diel jubilatov Verdiho či Wagnera politicky korektné, no oslavy univerzálnej hudby rovnako dvestoroč-ného jubilanta Františka Lista sa neko-nali?

■ ŽALOSTNÁ SÚČASNOSŤ

Slovenská klasická hudba si za-sluhuje viac než len sporadické uvede-nie niektorého diela na domácom hu-dobnom podujatí. Potrebuje výdatný impulz, ktorý by rozhýbal stojace vody. Slovenskej hudbe patrí oveľa význam-nejšie miesto vo svetovej hudbe, než má doteraz. Každé slovenské hudob-né teleso, každý spevák, každý huslis-ta či klavirista, každý žiak, učeň, št-u-dent, vysokoškolák, každý občan by sa mal dennodenne stretávať s najkrajši-

mi stránkami slovenskej klasickej hud-by tak, ako prichádzal a prichádza do styku s ľudovou hudbou.

O tom, že Slovensko je význam-ným prispievateľom a krajina pod Tat-rami dôležitým zdrojom celosveto-vého hudobného bohatstva, niet po-chybností. Tak ako si v New Orlean-se každé čierne dieťa od svojich pr-vých krôčikov dupká a pospevuje v ná-ručí džezu a trúbok, tak každé sloven-ské chlapča či dievča po stáročia tan-covalo a často i dnes tancuje a spie-va uprostred slovenských ľudových tancov a piesní. Tých, ktoré inšpirovali Haydna, Beethovena, Brahmsa, Lista, Bellu, Bartóka, Schneidera-Trnavské-ho, Moyzesa, Cikkeru, Suchoňa a celú plejádu skladateľov až, povedzme, po Stračinu.

Systematické uvádzanie sloven-ských diel je základným predpokladom zmeny žalosťnej situácie, v ktorej sme sa ocitli. Spoznávanie a rozširovanie slovenského hudobného bohatstva sa musí stať programom v kultúrnej, spo-ločenskej i politickej rovine. Iba tak sa môže stať základom pre nové interpre-tácie slovenskej, európskej a svetovej hudby z pohľadu slovenského hudob-ného fenoménu, ktorý tak zreteľne pre-svitá nielen z fenomenálneho diela Lis-tovho, ale možno ho nájsť i v univerzálnom rozmere Dvořákovy hudby, v au-tentickosti Janáčkovy melodiky, v Bar-tókových hudobných búrkach a tíši-nách či v Brahmových inšpiráciách.

Situácia slovenskej vážnej hudby je vážna. Nechcem tu rozvíjať konšpi-račné teórie, len upozorniť na zaráža-júce skutočnosti. Je namieste – mož-nože ešte včas –, aby sa inštitúcie, ak-téri hudobného diania, odborníci i poli-tici zamerali na moderné a účinné rie-šenia na prospech nášho kultúrneho života. A my všetci, parafrázujúc heslo o výrobkoch, „kupujeme“ slovenskú kla-sickú hudbu!

Dejiny svätoplukovskej legendy

Svätopluk v európskom písomníctve, Libri historiae slovaciae, 2014

KNIHA TÝŽDŇA

Svätoplukovská tematika je prítomná v slovenskom prostredí celé stáročia a v poslednom období sa objavuje aj mimo literár-ných a najmä mimo vedeckých, neraz v účelovo politických sú-vislostiach. V ostatných rokoch však okrem populárneho spracovania prof. Matúša Kučeru komplexnejšie spracovanie sväto-plukovskej problematiky chýba, čo je v roku 2014 priam neuve-riteľné!

Preto do istej miery vyvoláva obdiv, že vedecký kolektív a zos-tavovateľ prof. M. Homza zmapovali celú problematiku od najstarších zachovaných písomností, a to nielen pokiaľ ide o slovenské, resp. uhorské, ale i moravské, české, ako aj širšie európske súvislosti, naj-mä franské, lotrinské i bulharské.

Štúdie z dejín svätoplukovskej legendy, ako znie podtitul zbor-níka, vznikli ako súčasť vedeckého grantu Vega na tému slovenská historiografia do konca 19. storočia a začiatky slovenských dejín. Po-pri občianskom združení Libri historiae prácu podporilo Ministerstvo kultúry SR, vznikala pod záštitou Slovenského ústavu v Ríme a Ka-tedry slovenských dejín Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Pôvodný impulz vznikol na medzinárodnej konferencii v juhonemeckom Stutt-garte ešte v roku 2008 – vtedy prof. M. Homza po stretnutí s českým kolegom P. Kubínom si zaumienili spracovať tému práve tak sloven-sky špecifickú, ako aj medzinárodne doteraz nevyjasnenú – o Sväto-plukovi ako o svätom kráľovi. Prof. M. Homza a deväť ďalších vedcov s príspevom starších prác, o. i. diplomových prác novej generácie vedcov, dali dovedna fascinujúci text. Prezentácia sa stane nielen výnimočnou udalosťou, ale najmä podnetom na realistické spoznanie faktických slovenských dejín, osobitne Svätopluka v európskom písomníctve. Je to prvá práca tohto druhu.

(ddk)

MEDAILÓN

Herecké povolanie je ako jazda na horskej dráhe v lunaparku. Výsledie môže rýchlo vystriedať za-budnutie. Dnes v časoch nekonečných televíznych seriálov by o tom mohli viaceré hviezdy a hviezdí-cky rozprávať. Existuje však aj skupina hercov, ktorí svoj umelecký kredit budujú krok za krokom na di-vadelných doskách podávajúc excelentné výkony. Medzi takých patrí aj Boris Farkaš.

Herec s darom sebaironie

Narodil sa v roku 1954 v Ratkovej, malej obci v okrese Revúca, pričom aj jeho otec Ladislav bol hercom. Po strednej škole vyštudoval VŠMU v Bratislave a začal pôsobiť v Divadle Andreja Bagara v Nitre. Z Nitry sa čochvíľa presunul na bratislavskú Novú scénu až napokon zakotvil v divadle Astorka Korzo '90, kde pôsobí dodnes. Farkašove postavy sú založené spravidla na veľmi expre-sívnom, silne emotívnom podloží. Ich výbušnosť je náhla a prekvapivá. Je to erup-tívna sila, ktorou jeho postavy sopia v kontrastoch k nostalgicko-ironizu-júcemu výsmechu, aby vzápätí upadli do akéhosi až letargického pokoja. Far-kaš sa nebojí sebaironie a blasfémie, ani parafráz vlastných postáv. Disponu-je zrelým herectvom, ktoré však nestojí na rutinne zvládnutej technike, ale ob-novuje sa každou postavou. Obohacuje sa aj režijnými ambíciami (Stroskotan-ci, Čudné popoludnie doktora Hvezdoňa Burkeho). V Polákovej inscenácii Cyra-na de Bergerac zasiahol aj priamo do podoby predstavenia, keď vytvoril svoju vlastnú situačnú etudu. Tak sa stal spoluautorom predlohy aj predstavenia, pre-tože jeho improvizácia vsuvka je vskutku neopakovateľná. Mnohí televízni di-váci vnímajú tohto herca aj ako veľmi tvárneho a presvedčivého majstra dabingu. Za svoje herecké výkony získal Boris Farkaš už dvakrát ocenenie Dosky, a to v roku 1998 a 2000, a ako správny otec priviedol k hereckej dráhe aj svo-ju dcéru Kristínu. Boris Farkaš sa nedávno dožil pekného jubilea – šesťdesia-tich rokov. Blahoželáme!

(mab)

Foto: T. HOJCOVÁ

HUMORESKA

Skoro dvetisícpäťsto jazykov vo svete čelí zániku, lebo ich nahrádzajú silnejšie. Prím jazy-kového kolonialistu hrá anglič-tina. Slovenčina medzi ohroze-né nepatrí. Uznajte sami, kde na zemeguli môžu spáchať vetu: „Obkročmo na mocnom žriebä-ti sediac vystrnadilo švárne žieňa z trstia z hniezda vypad-núvšie pobelavé sôvã, čajsi ob-nov krímené, rúcej materi pros-té.“ (Ján Babarík). Preto sloven-činu slovenskí jazykovedci ne-musia pred angličtinou chrániť. Nám angličtina neublíži, lebo jej väčšina národa nerozumie. Ja-zykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV sa rozhodol chrániť náš ja-

zyk pred vnútorným nepriateľom, teda nami všetkými, ale najmä pred slovenskými mladými slúž-kami, ktoré sú doma z Britských ostrovov. Zasluhou au-pairiek možno počuť vetu: „Som v kiči-

ni? Ako sa podľa vás rozdeľuje slovo zamknúť? Zam-knúť? Nie, podľa lapajov od Štúra už treba deliť za-mknúť. Niekomu z nich napadlo, že koreňom tohto slo-va je mknúť. A viete, ako sa naj-

každoročne rozšíri o približne tí-síc anglických výrazov a keďže je najstarším znakovým písmom na svete, rátať ročný prír-as-tok anglických výrazov vychádza mi neodbytné, že Číňania vlast-

Slovenčina sa ako-tak zatiaľ bráni

ne, kólni mi!“ – Som v kuchyni, zavolaj mi... Lenže chránenie slo-venčiny pred vnútorným nepria-ateľom nadobudlo aj prečudesnú podobu. Jazykovedci a jazyko-vedkyne sa o nás bez nás odba-vujú na zmene výrazov a rozdeľo-vania slovies. Podľa nových pra-vidiel už nemáme vládnucu stra-nu Smer, ale vládnucu? Maslo sa nemúti v mliekárni, ale v mliekar-

novšie rozdeľuje slovo podrobiť? Ak je vo význame rozdrobiť, tak po-drobiť. Ak je vo význame pod-maniť, tak pod-robiť.

V Číne by sa splašení apolo-géti Štúra viac uplatnili v boji za čistotu ich jazyka. Lebo frontál-ny útok angličtiny si najviac od-nášajú komplikované jazyky. Nie také úplne zrozumiteľné, akou je pre nás slovenčina. Čínština sa

ne už dávno nehovorí po čínsky, ale po anglicky. Keďže si nemôžu zapamätať všetkých stotisíc slov a znakov čínskej angličtiny, rafi-novane používajú na komunika-ciu s ostatnými po anglicky hovo-riacimi Číňanmi bežne len päť- až šesťtisíc slov a znakov. Ale nie-ktoré slová si do jazyka za nič na svete nepustia. Napríklad main-danglao, teda McDonalds. My

máme McDonalds, lebo rýchloje-dáleň je pre nás rarita.

Slovenčina je krásne pružná a spanilá a nádhorne sme si po-slovenčili prenosný telefón (por-table phone booth) na irečtý mo-bil. Slovo ako spod Kriváňa zro-dené! Nie ako trpáci Poliaci. Pre mobil majú výraz „telefon komor-kowy“. Že komorkowy! A v obý-vačke pán nevolá? Keď sa náš mocný jazyk zmocní anglické-ho výrazu, urobí z neho riadne slovo. Ako ten hot dog. Jasně a presné označenie párku v rož-ku. Nikto ma nenúti nasilu poslo-venčené označenie psí vopchá-čik. Veľmi sa neteším, lebo páni jazykovedci sú stále schopní na-padnúť slovenčinu od chrbtá.

Milan ZEMO

MEDAILÓN

Vo Vrbici, ktorá je už desiatky rokov spojená s Liptovským Mikulášom, sa narodili niekoľko literáti. Najvýznamnejšími sú spisovateľ a politik Martin Rázus a jeho sestra Mária – poetka, prozaička, dramatička a prekladateľka. Narodila sa 28. júna 1905 ako posledné, šieste dieťa a jediné dievčatko v početnej maloroľníckej rodine. Aby ich otec uživil, musel si privyrábať v mikulášskej garbiarni. Malá Mária ho ani dobre nepoznala, lebo čoskoro zomrel...

Poetka detstva

Rodičovský dom preteplovala neobyčajná úcta ku knihám. Najmä v nedeľné popoludnia v zime každý sedel v inom kúte a čítal. Aj malá Mária dokázala presedieť nad knhami celé hodiny. Mnoho kníh jej prinášali dvaja bratia – tlačiarenski sadzači. Tešila sa najmä z čerstvo vytlačených časopisov, medzi ktorými bola Dennica, Priateľ dietok, Živena a najmä Noviny mladých, ktoré redigoval a aj najviac veršov a rozprávok do nich napísal Martin Braxatoris, syn básnika Andreja Sládkoviča.

„Tieto slovenské detské noviny znamenali pre malú Máriu veľa v podnecovaní k vlastnej literárnej tvorbe. Možno už vtedy, v detských a dievčenských rokoch zrodila sa v nej najsilnejšia a najsilnejšia túžba po knihe, ktorá by jej umožnila byť raz v šlapajach obľúbeného strýčka Martina Braxatoria,“ pripomína Július Lomenčík (Slovenské národné noviny, 20/2005).

Mária Rázusová absolvovala učiteľský ústav v Prešove, bola učiteľkou v Dolnom Srní a Martine. Pre chorobu, ktorá ju začala znepokojovať už v mladom veku, opustila učiteľské povolanie a venovala sa literárnej práci. Na podnet Hany Gregorovej vydala v bratislavskom vydavateľstve Academia svoj básnický debut Pestré kvety (1932). Jej bibliografia ďalej obsahuje trinásť básnických zbierok, sedem prozaických, päť divadelných hier a niekoľko výberov a úprav ľudovej slovesnosti. Pre dospelých čitateľov vydala zbierky poézie Svetlo nad horami (1948), Vyznanie (1956) a Pieseň o láske (1942). Prekladala z českej, francúzskej, nemeckej a ruskej literatúry.

Po príchode do Martina, kde žila dvadsať rokov, pokračovala v literárnej i redakčnej práci; redigovala niekoľko ročníkov Slniečka a edície Dobré slovo. Tu sa zoznámila i so svojím manželom Jánom Martákom, neskorším tajomníkom a správcom Matice slovenskej. V roku 1961 sa presťahovala z Martina do Bratislavy, kde pred polstoročím 5. augusta 1964 umrela. Pochovali ju však na cintoríne v rodnom Liptovskom Mikuláši.

Jej diela, napísané jadrnou ľudobozvučnou slovenčinou, vyznačujú sa zvonivým rytmom, milou sugestivnosťou a najmä budia životný optimizmus. Mala vlastnú predstavu, aká a čím má byť literatúra – poézia predovšetkým. A tejto predstavy sa nerada zriekala.

Pavol M. KUBIŠ

Ján ANDRAŠČÍK – kňaz, spisovateľ a zakladateľ spolkov miernosti v Šariši

V pálenke videl nebezpečnú pliagu

Rastislav MOLDA – Foto: archív SNN

Významný, no pomerne málo známy katolícky kňaz a osvetový spisovateľ Ján Andraščík sa narodil pred dvesto päťnástimi rokmi – 6. augusta v roku 1799 v malej šarišskej obci Lipovce. Zomrel v mieste svojho farárskeho pôsobenia v Bardejove 24. decembra 1853. Súčasná historiografia ho považuje za najvýznamnejšieho ľudovo-výchovného pracovníka na východnom Slovensku.

Počas života sa usiloval najmä o zlepšenie sociálnych a hospodárskych pomerov v Šarišskej stolici, no aktívne sa podieľal aj na zlepšení národnostnej a kultúrnej úrovne v tomto regióne. Narodil sa v rodine krčmára, možno aj to malo vplyv, že sa do dejín zapísal ako významný autor protialkoholických spisov a kázni. Jeho najznámejším dielom je veršovaná divadelná hra Šenk paľenčení (1844), azda najpopulárnejší protialkoholický spis v našich dejinách napísaný v šarišskom nárečí, čo niektorí literárni historici považujú za prvý pokus uzákoniť spisovnú slovenčinu na základe tohto nárečia.

Základné vzdelanie získal vo svojom rodisku v Lipovciach, v dedine situovanej západne od Prešova, kde vyvierajú niekoľko minerálnych prameňov – aj známy Salvaťor. V štúdiách pokračoval v Aténach nad Torysou, ako vtedy nadené hovorili o metropole Šariša. Na teologickej fakulte v Pešti v roku 1821 obhájil doktorát z teológie. Napriek tomu nenašiel uplatnenie, a preto až od roku 1825 pracoval ako vychovávateľ v dedinke Ždaňa, južne od Košíc, a v Gyöngyösi pri Jágri. V roku 1827 sa stal profesorom v biskupskom seminári v Košiciach. Lenže v tej pozícii sa dostal do konfliktov s cirkevnými hodnosťami ovplyvnenými maďarským nacionalizmom, a tak musel zo seminára odísť. Od roku 1832 pôsobil ako katolícky farár v Bardejove. Práve v tomto historicky významnom meste rozvinul rozmanitú osvetovú činnosť, v ktorej dominoval založenie spolkov miernosti – Bratstva kresťanskej trižbosci, a vedenie nedeľnej školy. K týmto aktivitám ho motivovalo najmä veľmi zlé sociálne postavenie obyvateľov Šarišskej župy. Obdobie v druhej polovici štyridsiatych rokov 19. storočia bolo v regióne Šariša poznačené hladomorom, pričom obeť sa počítala na tisíce. Andraščík sa tiež zameriaval na zvyšovanie rozvoja hospodárskej gramotnosti obyvateľov, aby z vypestovanej úrody a zo zarobených peňazí dokázali vyžiť i racionálne hospodáriť.

■ V NÁRODNOM HNUTÍ

Ján Andraščík, čo je v jeho prípade pozoruhodné, sa už v tých časoch usiloval o zjednotenie dvoch konfesionálnych prúdov v slovenskom národnom hnutí. Veľmi úzko spolupracoval s evanjelickými štúrovcami, no súčasne aj so staršou generáciou prevažne katolíckych bernolákovcov. Bol v častom písomnom styku s mladými študentmi evanjelického lýcea v Levoči, najmä s jeho poprednou osobnosťou Jánom Franciscim. Študentov pravidelne informoval o svojej práci aj o malých úspechoch, ktoré sa mu i napriek nepriaznivým okolnostiam podarilo dosiahnuť. Neraz ich žiadal o pomoc a vyzýval na spoluprácu, čo poslucháči lýcea podľa svojich možností naplňovali. Nasledovalo aj niekoľko vzájomných návštev. Napríklad mladí poslucháči lýcea na čele s Franciscim ho v Bardejove navštívili aj na turecké slávnosti v roku 1845. Pričom podľa Francisciho spomienok ich Andraščík „... priateľsky prijal a zdalo sa, že návštevou našou cítil sa byť potešený i poctený“. Okrem mladšej generácie ho v Bardejove navštevovali aj staršie pokolenie. Najmä jeho priateľ Martin Hamuliak, ktorého názor si Andraščík veľmi cenil a obracal sa naňho s osobnými aj pracovnými

mi otázkami. Hamuliak spojil návštevu Andraščíka s liečebným pobytom v Bardejovských Kúpeľoch. Mal poruchy zažívacieho traktu, a tak v rokoch 1846, 1848, 1850 absolvoval dlhšie štvor- a šesťtyždňové kúpeľné pobyty, počas ktorých spolu s Andraščíkom viedli viacero podnetných rozhovorov.

■ BOJ S ALKOHOLOM

V 19. storočí najmä v dedinskom a malomestskom prostredí neúmerne narastala konzumácia tvrdého alkoholu. Holdovali mu roľníci, remeselníci, ale i drobní zemanovia. Situácia sa zhoršila až tak, že na území dnešného Slovenska alkoholizmus doslova prevládval. Medzi inteligenciou, ale aj medzi prostým ľudom sa tento jav nazýval korhelfstvom, pijanstvom, ožranstvom... Prudko narastal počet krčiem, a tým aj počet konzumentov, pričom pálenka sa neraz podávala aj ženám a deťom. Slovenská inteligencia sa usilovala tento stav zmeniť. Reagovala naň písaním protialkoholických diel, kázňami o škodlivosti pitia, zakladaním spolkov miernosti a, samozrejme, hľadal sa aj vinník nepriaznivej situácie. Ním sa podľa dobovej a veľmi zjednodušenej rétoriky stali Židia.

„Diabol ju dal Židom do rúk v tej chvíli, žeby s ňou kresťanoch za radom otrávil.“ píše Andraščík v Šenku paľenčení...

Ale realita bola oveľa zložitejšia. Straty z obilnej krízy, ktorá vypukla po napoleonských vojnách, sa zemeptani snažili nahradiť pálením pálenky zo zemiakov, z ktorých sa vyrábala veľmi nekvalitný alkohol. Viacero veľkostatkárov, ale aj majetnejší zemeptani prenajímali krčmy a pálenice židovským árendátorom prisťahovaným z Haliče a Ruska. Tí zbotali za niekoľko desaťročí, v niektorých prípadoch už za niekoľko rokov. V slovenských spoločenských kruhoch sa tento proces interpretoval ako priživnícka činnosť a znemravňovanie kresťanov. Židov-

ské prenájomníctvo bolo špecifickým javom najmä na dnešnom Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Tento stav podnecoval protižidovský tón slovenských vzdelancov. Podiel židovských krčmárov na šírení korhelfstva je však zveličením, pretože spotreba alkoholu vykazovala rovnaké parametre aj v Gemeri i vo Zvolenskej stolici, kde Židia pred rokom 1848 nežili.

■ SPOLKY TRIEZVOSTI

Rozsiahla sieť spolkov miernosti, ktoré štúrovci v Uhorsku zakladali ako výchovno-vzdelávacie inštitúcie, mala za cieľ bojovať proti alkoholizmu poukazovaním na škodlivosť alkoholu. Prostredníctvom vzdelávania a výchovy v nedeľných školách, knižniciach a v hospodárskych, kultúrnych a iných vzdelávacích organizáciách apelovali na čítanie diel zameraných na odmietanie alkoholu. Svoj vrchol zažili v štyridsiatych rokoch 19. storočia. Prvou lastovičkou z tejto plejady prác bola kniha Sama Chalupku Pálenka otrava. Išlo o preklad diela Die Brantweinpest od švajčiarskeho spisovateľa Heinricha Daniela Zschokkeho z roku 1843. Chalupka ho upravil pre slovenské pomery a okrem silného vidieckeho alkoholizmu kritizoval najmä sociálnu situáciu a duchovnú apatiu. Dalším dielom bola už spomenutá práca Šenk paľenčení Jána Andraščíka. Nasledovali knihy Juraja Kuorku Zatracheňa a spasenja, Jozefa Miloslava Hurbana Slovo o Spolkách mjernosti a Školách Nedeľných a práca Augusta Horislava Škultétyho Beda a rata z roku 1847. Taktiež je dôležité spomenúť aj kázne Michala Miloslava Hodžu Nepi pálenku, to je Nezabi, Karola Kuzmányho Z konečného zahynutia, do ktorého nás pálenka už skutočne uvádza či Štefana Závodníka Hlas pastírski a Júliusa Plošica Reči proti-pálenícnje, ktoré silne kritizovali neúmernú konzumáciu alkoholu. Týmto spôsobom sa pokúšala mladá inteligencia apelovať na tých, čo neduhu pitia podľahli, a zmierniť sociálny problém s tým spojený.

■ ŠENK PAĽENČENÍ

Odborná verejnosť za najhodnotnejšie dielo bardejovského farára považuje protialkoholickú epickú divadelnú hru Šenk paľenčení, pôvodne napísanú v šarišskom nárečí. No sú v nej aj prvky maďarčiny, ale aj západoslovenského nárečia či rusínske dialekty.

Cieľom divadelnej hry bolo čo najzrozumiteľnejšie spropagovať, najmä najnižším sociálnym vrstvám spoločnosti, škodlivosť alkoholu. Pálenka je autorom považovaná za najväčšiu pliagu všetkých sociálnych vrstiev. No dielo je hodnotné nielen pre svoj osvetový charakter, ale aj pre literárnu kvalitu.

Dej sa odohráva v krčme v malej dedine blízko Bardejova, kde sa pravidelne stretávajú hlavné postavy. Krčmu navštívil rozhľadený furman Ďuro, ktorý odmietol pálenku a chcel len potravu pre svoje kone. Osadenstvo krčmy ho za to odvrhlo, zvlášť keď dodal, že pálenku pijú len hlúpi ľudia. Na druhý deň ráno, keď bolo opicom zle, prišiel furman do krčmy opäť a vysvetlil pijanom škodlivosť pálenky nielen na organizmus, ale aj na ich sociálne postavenie. Celé osadenstvo krčmy nakon dalo na Ďurove rady a prestalo s pitím pálenky, ba napokon v kostole zložili opilci prísahu a viac alkohol

nepili. Tiež si založili vlastný spolok miernosti...

■ ZÁSAH CENZÚRY

Hra mala pozitívny ohlas nielen medzi slovenskou inteligenciou, ale aj v najnižších sociálnych vrstvách najmä preto, že autor ju napísal zrozumiteľne v dialekte. Zvolil formu pozitívnych príkladov, ktoré ľahšie vplývali na čitateľov i publikum. Lenže časť prvého vydania, približne sedemsto kusov, úradu pre porušenie pravidiel vtedajšej cenzúry zhabali. Aj po tejto nepríjemnej skúsenosti zostal Andraščík verný svojmu cieľu a druhé vydanie z roku 1845 sa už celé dostalo k čitateľom. V roku 1846 Michal Miloslav Hodža dielo upravil a prepísal do štúrovskej slovenčiny, čím sa stalo prístupnejšie širšiemu publiku, a nielen ako v prípade prvého vydania, ktoré bolo určené najmä pre severovýchodné Uhorsko. Hodžom upravené dielo vyšlo v Slovenskom pozorníku v roku 1846, pričom náklad Slovenského pozorníka ako prílohy Belopotockého Vlastenecského kalendára sa pohyboval v rozsahu desaťtisíc výtlačkov. V druhej polovici storočia nasledovalo ďalších päť vydaní Šenku (1886, 1890, 1897, 1903, 1908), pričom miestom tlače bola Budapešť, a šiestykrát v roku 1923 dokonca v Spojených štátoch amerických, kde bolo určené americkým Slovákom.

Prvé dve vydania diela mali viacero pozitívnych recenzií v dobových novinách. Chválila ho redakcia Slovenských národných novín i Orla tatranského, pozitívne reakcie o ňom napísal aj Hurban vo svojich Slovenských pohľadoch.

Ján Andraščík svojou usilovnosťou a talentami zohrával dôležitú úlohu v procese zlepšenia sociálneho a materiálneho zabezpečenia Slovákov. Svoje najznámejšie dielo Šenk paľenčení napísal ako rozhľadný a vzdelaný klerik, ktorého úprimnou snahou bolo pomôcť a rozvíjať osvetu. Predstavil udalosti, ktoré stretávali dobového vidieckeho človeka. Zanechal nám tak pozoruhodný zdroj poznania minulosti.

ti. Idealistické ukončenie diela o autorovi prezrádza jeho vieru v krajsiu budúcnosť. Jeho práce nasvedčujú, že išlo o veľmi pokrokové vzdelanec, ktorý sa zaujímal o svet okolo seba. A vysoko treba hodnotiť aj jeho úsilie aktívne sa podieľať na rozvíjaní vzdelania medzi najnižšou sociálnou vrstvou, zakladaním spolkov miernosti i nedeľných škôl, kde pomáhal tým, ktorí to najviac potrebovali.

V Martine si matičiari pripomenuli založenie ustanovizne Národné matičné slávnosti 2014

Peter CABADAJ – Foto: Matica slovenská

Nedávno skončené Národné matičné slávnosti (1. – 3. 8. 2014) sa niesli v znamení 151. výročia založenia Matice slovenskej, 150. výročia narodenia Andreja Hlinku a 20. výročia prijatia zákona NR SR o Martine ako Centre národnej kultúry Slovákov. Hlavným organizátorom slávností bola Matica slovenská v spolupráci s mestom Martin a Mestskou scénou v Martine. Popri Ministerstve kultúry SR podujatie podporili aj Slovenská národná strana a podnikateľ Pavol Zemko.

Počas prvého dňa slávností rokoval výbor MS, ktorý sa venoval riešeniu aktuálnych (najmä finančných) problémov našej najstaršej národnej kultúrnej a vedeckej inštitúcie. Hneď po skončení rokovania v matičnom Parku sv. Cyrila a Metoda odhalili bustu Andreja Hlinku. Súčasťou slávnostného aktu bolo aj odovzdanie diplomu zakladajúceho člena MS. Diplomy si prišli osobne prevziať Karol Kubričan, Ing. Alexander Lilge, PhDr. Anna Matuláková, PhDr., a Ing. Štefan Zdrabaj. PhDr. Pavol Holeštiak, PhDr., sa z vážnych pracovných dôvodov na tomto akte nemohol zúčastniť. Spomínané vzácne osobnosti, ktoré nezištne finančne podporili MS, potvrdzujú skutočnosť, že na Slovensku stále žijú ľudia, ktorým nie je ľahostajný osud našej národnej kultúry, vedy, školstva a osvetu. Ako odznelo jednohlasne z ich úst, práve Matica slovenská musí byť zohrávať v tomto smere zásadnú integračnú a iniciálnu rolu.

BOHATÝ PROGRAM

V sobotu 2. augusta sa konal vo Hviezdoslavom parku bohatý kultúrny a spoločenský program.

Na úvod Matičného popoludnia vystúpili so svojimi príhovormi predstavitelia hlavných partnerských organizácií, ako i sponzori podujatia. Predseda MS Marián Tkáč vo svojej reči pripomenul historické okolnosti a súvislosti vzniku MS. Osobitnú pozornosť venoval nezastupiteľnému významu matičnej činnosti v súčasných podmienkach, pričom vyzdvihol a ocenil dobrovoľnícku prácu obetavých matičiarov v regiónoch. Na tieto jeho slová bezprostredne nadviazali a rozvinuli ich svojimi pôsobivými vystúpeniami multigeneračné matičné folklórne zoskupenia, spevokoly a dychové hudby z celého Slovenska. V réžii Daniela Zemančíka sa prítomnému publiku na pódiu predstavili folklórne súbory a skupiny Jelenčan z Jelenca, Dúha z Krasňan, Užan z Lekároviec, Ondavčanka z Bánoviec nad Ondavou, Viňančan z Vinného, Harčarki z Pozdišovíc, Krpčiarik z Dunajskej Stredy, Zvončeky zo Sládkovičova, spevokol zo Žabokriek, dychovka Bystrička a iné. Vystúpenia, ktoré si zúčastnené telesá pripravili, potvrdili, že systematická matičná práca na poli zachovania a rozvíjania našej

národnej kultúry a folklóru prináša svoje ovocie. Do budúcnosti ostáva jednou z prioritných úloh MS všestranne podporovať túto ušľachtilú činnosť, prispievajúcu nielen k prehĺbovaniu vlastenectva, ale aj k atraktívnej prezentácii a propagácii kultúrneho dedičstva Slovenska a Slovákov doma i v zahraničí. Sobotný program uzavreli koncerty hudobných skupín z Martina, Vrútok, Banskej Bystrice a Košíc.

NEDELNÉ FINÁLE

Národné matičné slávnosti vyvrcholili v nedeľu 3. augusta, v súlade s tradíciou, slávnostnými bohoslužbami v evanjelickom, resp. v rímskokatolíckom kostole v Martine.

Aj napriek zložitej finančnej situácii, akú momentálne MS prežíva, sa podarilo pripraviť a zrealizovať dôstojný priebeh podujatia, ktoré zarezovalo nielen v regionálnych, ale i celoštátnych médiách. V tejto súvislosti treba úprimne poďakovať všetkým, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom podieľali na organizačnom, technickom a programovom zabezpečení Národných matičných slávností 2014.

V Štrbe si uctili pamiatku vojakov padlých v oboch svetových vojnách Hold pri pomníku Smútiacej matky

Ludmila HREHORČÁKOVÁ – Foto: www.podtatransky-kurier.sk

Pri pomníku Smútiacej matky v Štrbe sa 19. júla zhromaždili miestni občania na odhalení pamätnej tabule Štrbanov, ktorí zahynuli v prvej a druhej svetovej vojne. Iniciátormi pietnej spomienky boli štrbskí matičiari spolu s predstaviteľmi miestnej samosprávy.

Osadeniu tabule predchádzala viacročná trpezlivá práca nedávno zosnulého Pavla Baláža a Anny Švorcovej v archívoch v Bytči, Levoči a vo farských matrikách. Veľký diel práce pritom odviadli aj členovia Miestneho odboru Matice slovenskej na čele s predsedom Michalom Pavlom a so starostom obce Michalom Sýkorom. Na pamätnej tabuli sú mená tridsiatich siedmich obetí prvej svetovej vojny a pätnástich obetí druhej svetovej vojny, podložených hodnovernými dokladmi. Pri jej odhalení zazneli autentické svedec-

tvá o vypuknutí prvej svetovej vojny pred sto rokmi, ktoré z miestnej kroniky citoval Michal Pavel. Ako zaznelo, jeden zo Štrbanov slúžil aj v povestnom trenčianskom drotárskom pluku, ktorý sa vzbúril v srbskom Kragujevci, ale keďže pri rozpočítavaní určených na popravu stál v poradí druhý, ako to dokumentuje film 44, smrti unikol. Profesor Peter Švorc ako historik v príhovore oživil historické udalosti svedectvom z rodinnej skúsenosti, keďže jeho pradeda padol v prvej svetovej vojne a strýko v druhej svetovej vojne. Táto konkrétna trauma zanecháva trvalú stopu v rodinách i v obci, je najpresvedčivejšou obžalobou vojny a protivojnovým protestom. Ten zaznel aj v programe v úryvku z Hviezdoslavových Krvavých sonetov, po ktorom Anna Gavalierová prečítala zoznam obetí a ženská spevácka skupina pod vedením Anny Švorcovej zaspievala národné pesničky. Aká si mi krásna a Hojže, Bože, jak

to bolí... Na záver spomienky položil starosta obce Michal Sýkora, predseda matičného odboru Michal Pavel a riaditeľ Domu Matice slovenskej Mgr. Rastislav Zacher kytkice k pomníku ako hold obetiam oboch vojen. Predstavitelia obce a Matice sa potom poklonili na cintoríne obetavým matičiarom Pavlovi Balážovi, Zuzane Mackovej a Petrovi Švorcovi. Súčasťou slávnosti bola Vatra zvrchovanosti na mieste známom pod názvom Strelnica, ktoré už zďaleka upútava vyrezávaným dvojkrížom, ktorý zhotovil Michal Kováč. Na príprave sa podieľal štrbský urbáriat, pomáhali hasiči, finančne prispelo poľnohospodárske združstvo a gulášom pohostili prítomných matičiari. Už tretí rok po sebe všetkých spevom a hrou na harmonike a fujare obveselovali mladí muzikanti Peter a Juraj Marecovi.

Vďaka patrí všetkým Štrbanom, ktorí uchovávajú historickú pamäť a ctia si dedičstvo svojich otcov.

Matičný štafetový splav po dunajskom toku z Komárna po Vyšehrad Aj na počesť vlastenca Jozefa Havelku

Text a foto: Margaréta VYŠNÁ

Miestny odbor Matice slovenskej v Štúrove v spolupráci s miestnymi odbormi MS Veľký Lapáš, Svodín a s našimi krajanmi z obce Mlynky (Maďarsko) uskutočnili Matičný štafetový splav po Dunaji od Komárna po Vyšehrad. Jeho cieľom bolo najmä poznávanie pôsobísk významných osobností v dejinách Slovákov v blízkosti našej najväčšej rieky Dunaj a odovzdávanie ich posolstva ďalším účastníkom budúcich splavov.

Prvý deň matičnej dunajskej výpravy zastihla jeho účastníkov smutná správa o náhlom skone veľkého bojovníka za práva Slovákov v Maďarsku, dlhoročného starostu obce Mlynky a nášho priateľa Jozefa Havelku. Jeho osobnosti venovali minútu ticha pri súsoší sv. Cyrila a Metoda v Komárne a po ukončení splavu ho v Mlynkoch odprevadili na jeho poslednej ceste. Dodatočne tento splav symbolicky venovali jeho pamiatke.

VÁHOM K DUNAJU

Vierozvestcom v Komárne vzdali účastníci splavu poctu položením venca a spevom štátnej hymny. Neďaleko súsošia na rieke Váh sa nalodili a za Komár-

Účastníci tradičného splavu.

nom už pokračovali plavbou na Dunaji. V stanovom tábore v Čenkove pri Mužli sa k ostatným pripojili poslední matiční vodáci a „čestné štúrovské matičiarky“ z Mlynkov, čím sa naplnil plánovaný počet účastníkov na osemnásť. Na čenkovskej riečnej terase doslova odhaľovali húštinou zarastené jediné archeologické nálezisko veľkomoravského centra na Podunajsku. Túto bývalú obchodnú lokalitu s niekdajším brodom na druhý breh Dunaja plánuje MO MS Štúrovo obnoviť a sprístupniť ju návštevníkom.

Hlavné a posledné stanovište sa nachádzalo v Štúrove. V susednom Ostrihome navštívili miesto posledného odpočinku slovenského arcibiskupa Alexandra Rudnaya v krypte baziliky. V Ostrihome má tento vlastenec aj pamätnú tabuľu v slovenčine. Večer strávili v príjemnej a pohostinnej atmosfére v štúrovskom matičnom dome s miestnymi matičiarimi, s ďalšími Mlynčanmi a s vedením nitrianskeho vlasteneckého občianskeho združenia Slovenské Hnutie Obrody. Tu sa zrodilo niekoľko návrhov na budúcu spoluprá-

cu medzi Slovenskou samosprávou v Mlynkoch, SHO a MO MS Štúrovo.

KURZ VYŠEHRAU

Vyšehrad, kam mierila vodácka výprava, bol dočasným pôsobiskom slovenského kňaza, národného buditeľa a spoluzakladateľa Matice slovenskej Jozefa Viktorína. K jeho hrobu na miestnom cintoríne prišli podvečer po prístáti na vyšehradských brehoch posledný deň splavu.

V lodnom denníku, ktorý je súčasťou každého splavu, je v závere poznámka: „Budúcoročný splav po Dunaji sa bude konať predposledný júlový víkend a budúca vlajková loď dunajskej výpravy ponesie názov splavu na počesť 200. výročia narodenia Ľudovíta Štúra. Preto srdečne očakávame aj ďalšie matičné vodácke skupiny, splavujúce rieky ústiace do Dunaja, ale aj našich krajanov spoza Dunaja a radi preberieme a odovzdáme symbolickú štafetu pamätníkom našich osobností, ktoré sa svojou prácou a úsilím pricinili o rozvoj slovenského národa.“

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Všetko sú to naše dejiny

V Matici si toho roku pripomínáme významné udalosti a osobnosti, ktoré sú súčasťou našich dejín: v marci tisícstodvadsiate výročie smrti kráľa Svätopluka a sedemdesiate piate výročie vzniku prvej Slovenskej republiky, v júli sté výročie vypuknutia prvej svetovej vojny, v auguste sedemdesiate výročie SNP, v septembri stopäťdesiate výročie narodenia Andreja Hlinku. Sme zrejme jediní, ktorí nezatvárame oči pred nijakým aktom či osobnosťou, ktorým ide o hľadanie pravdy, o prekonanie stavu žitia ako by „z cudzej ruky“. O hľadanie a chápanie logiky našich dejín.

Deviati historici sa zúčastnili na našej ankete Vnímame 14. marca 1939 a 29. augusta 1944 v historickej pamäti slovenského národa a viac-menej sa zhodli, že „fatálne rozdelenie slovenskej spoločnosti z minulosti (kuruci – labanci, maďaróni – národovci, čechoslováci – autonomisti, stalinisti – slovenskí, buržoázni nacionalisti, federalisti – independenti, národnári – kozmopoliti, resp. skôr globalizátori) stále prežíva“ (Anton Hrnko). Že slovenská historiografia sa doteraz nevymanila z politických a ideologických tlakov, ktoré ovplyvňovali interpretáciu dejín tohto obdobia v bývalom režime, že zostala v rukách tých istých osôb, ktoré do slovenských inštitúcií nasadili bolševické vlády z Prahy.

„Fatálne rozdelenie“ môže zmenšiť iba široká a slobodná diskusia, na ktorú však chýba priestor. Zdá sa totiž, že aj sloboda myslieť, hovoriť a písať – asi posledný „výdobytok“ roku 1989 – je už iba na papieri. Média ľahko prebrali staré „pravdy“. A tak sa bojíme vlastného tieňa. Kde je odvaha povedať, že bez 14. marca by len ťažko mohol byť 29. august a že bez neho by sme neprežili Benešovu povojnovú pomstu? Že obidva tieto dátumy sú súčasťou dneška? Čas pravdy tu stále nie je, dokonca akoby sme sa od nej vzdalovali. Čoho sa bojíme, Slováci?

Pod názvom Valčianske melódie sa 26. júla tohto roku uskutočnil v športovom areáli Dielec vo Valči už III. ročník prehliadky matičiarskych spevokolov. Podujatie organizujú miestni matičiari v spolupráci s Domom MS v Žiline a Turčianskym kultúrnym strediskom v Martine.

Valčianske melódie

Prítomným sa ľudozvučnými ľudovými piesňami postupne predstavili spevokoly Valčan, Severanka z Martina, Slažianka z obce Slažany v okrese Zlaté Moravce, Sučianka zo Sučian, Priekopčanka z Martina-Priekopy a Seniori zo Žabokriek. Vedúci jednotlivých spevokolov po každom vystúpení prevzali od organizátorov Účastnícke listy, fotodokumentáciu z predchádzajúceho ročníka a informačné materiály o výročiacich významných rodákov obce Valča v roku 2014. Na záver si účinkujúci spoločne zaspievali niekoľko známych ľudových piesní, vyslovili poďakovanie organizátorom a želanie opäť sa stretnúť vo Valči na ďalšom ročníku podobne vydaných melodií.

(jl)

Deklamovali texty, aj keď ešte nečítajú

Text a foto: František MRVA

Miestny odbor Matice slovenskej v Košiciach-Myslave, Magistrát mesta Košice, Slovenské technické múzeum v Košiciach a základná škola v Jasove usporiadali začiatkom mája tohto roka v rámci Dní mesta Košice už desiaty ročník matičného galakoncerty detí z materských škôl z celého Košického kraja v prednese nádherných slovenských rozprávok.

Je to jediný takýto festival svojho druhu na Slovensku a zúčastňujú sa na ňom nadané deti, ktoré sa do záverečného finále prebojovali po štyroch náročných predkolách v jednotlivých materských školách v Košickom kraji. Aj tento jubilejný ročník prehliadky Detské Košice Janka Uličianskeho mal preto vysokú kvalitu a neopakovateľné čaro. Šikovní predškôláci zvládli svoje vystúpenia na obdivuhodnej úrovni, a to ani jeden spomedzi nich ešte nevie písať ani čítať. Do záverečnej galaprehliadky postúpilo sedemnásť finalistov s textami našich popredných literátov – Márie Rázusovej-Martákovej, Jany Belašicovej, Jaroslava Rezníka, Václava Šúplatu, Hany Zelinovej a Viery Kubičkovej. Za výber prirodzených talentov patrí uznanie riaditeľke MŠ Húskova v Košiciach Dr. Elene Bigošovej, ktorá je festivalu verná od jeho začiatku. Jej prínos ocenil predseda Matice slovenskej Ing. Marián Tkáč, PhD., Zlatou knihou Matice slovenskej, ktorú jej slávnostne odovzdal predseda MO MS v Košiciach -Myslave František Mrva.

Desiaty ročník podujatia si do análov zapíše mená týchto víťazov: Karin KUNOVÁ, MŠ Azovská; Tama-

ra VARGOVÁ, MŠ Galaktická; Lukáš SZABADOS, MŠ Jenisejská; Štefan HRIB, MŠ Palárikova; Dušan VASILÍK, MŠ Húskova; Viviana POPOVIČOVÁ, MŠ Bernolákova; Viktor DVORÁČEK, MŠ Trebišovská; Danika NAGYOVÁ, MŠ Denešova; Zuzana SZATTLEROVÁ, MŠ Budapeštianska 3; Karin TUROCZYOVÁ, MŠ Lidické námestie; Adelka BAJUSOVÁ, MŠ Povstania českého ľudu; Sofia MAJKUTOVÁ, MŠ Južoslonská; Tamara LIPTÁKOVÁ, MŠ Jaltsk; Dominik SCHMIEDL, MŠ v Medzeve; Erich GEDEON, MŠ Jasov; Nikola ŽILGOVÁ, nultý ročník ZŠ Jasov; Mário KOMPUS, nultý ročník ZŠ Jasov.

Šťastné deti za vynikajúce výkony organizátori odmenili farebnými dip-

lomami Matice slovenskej, ktoré do súťaže venoval predseda MO MS v Košiciach-Myslave František Mrva a riaditeľka ZŠ Jasov PaedDr. Alžbeta Mačatová, tiež krásnymi detskými knižkami, ktoré venovala riaditeľka Knihkupectva Sabol Košiciach Monika Sabolová, a baličkami čokoládových dobrot od riaditeľa Metro Košice Ing. Petra Mikloviča. Vďaka týmto vzácnym sponzorom, ktorí tento krajský matičný festival podporujú od jeho prvého ročníka, sa mohol na takej úrovni uskutočniť už po desiaty raz. Poďakovanie patrí aj TV Región a jej generálnemu riaditeľovi Ing. Jánovi Vargovi, ktorý podujatia pre najmenších roky svojou televíziou podporuje.

Mladí matičiari zo Spiša rokovali v Poprade

Rastislav ZACHER

Počas leta sa v zasadačke OP MS Poprad uskutočnilo zasadnutie OMM Spišská Nová Ves pod vedením jeho predsedu Mgr. Rastislava Zachera, PhD. Pozitívnym prínosom bola skutočnosť, že pozvanie na schôdzu mladých matičiarov prijala aj predsedníčka MO MS Poprad Mgr. L. Hrehorčíková a ďalší členovia popradského Miestneho odboru Matice slovenskej, ale prítomní boli aj vzácni hostia.

Stretnutie mladých matičiarov otvoril predseda OMM SNVR Zacher, ktorý vo svojom príhovore vyzdvihol prácu OMM v Spišskej Novej Vsi a najmä fakt, že jeho členovia sa pravidelne aktívne zapájajú a zúčastňujú na akciách Mladej Matice. Rokovanie sa nieslo v príjemnej a priateľskej atmosfére a aj jej zásluhou sa rozvinula dlhá diskusia. Prítomní členovia a hostia sa zamýšľali a hľadali najvhodnejšie riešenia, ako do OMM vtiahnuť čo najviac mladých ľudí, na

ktorých je postavená budúcnosť SR. Z diskusie vzišli aj konkrétne riešenia – napríklad do akcií OMM zapojiť i známych a úspešných športovcov, spolupracovať s Podtatranskou knižnicou, Tatranskou galériou.

Po konštruktívnej diskusii sa prítomní zúčastnili na otvorení zrekonštruovanej Podtatranskej knižnice, kde boli prítomní viacerí významní predstavitelia – predseda prešovského VÚC Peter Chudík, viceprimátor mesta Poprad Milan Baran, riaditeľka Podtatranskej knižnice Anna

Balejová, predsedníčka Spolku slovenských knižníc a knihovníkov v BA a členka Rady vlády pre kultúru MK SR Silvia Stasselová, zástupcovia Komisie kultúry a národnostných menšín PSK. Pozvanie na slávnostné otvorenie knižnice si Matica slovenská nesmierne váži a je dôkazom, že má v podtatranskom regióne vybudované veľmi dobré meno a aj preto má v tejto oblasti svoje nezastupiteľné miesto.

Vojaci si pochvalujú rehabilitačné pobyty v Bardejovských Kúpeľoch Služby na vysokej úrovni

Kto by nepoznal chýrne Bardejovské Kúpele. V dávnej minulosti boli kúpeľnými hosťami ruský cár Alexander I., manželka francúzskeho cisára Napoleona Mária Lujza aj stále populárna rakúska cisárovná a uhorská kráľovná Alžbeta, všeobecne známa pod menom Sisi. Kúpeľno-liečebný ústav Ministerstva vnútra SR (KLÚ MV SR) Družba oslávil vlani tridsaťpäť rokov od svojho vzniku. Vyše dvadsať rokov popri príslušníkoch a zamestnancoch MV SR poskytuje služby aj profesionálnym vojakom a príslušníkom Záchraného a hasičského zboru SR.

Kolektív kúpeľov.

V prítiažlivej prírodnej scenérii Bardejovských Kúpeľov si každý návštevník hneď pri vstupe do kúpeľov nájdne svoje miesto. Vlastné sídlo KLÚ MV SR Družba, ktoré začalo prevádzku v roku 1978. Dnes poskytuje celoročné ubytovanie, stravovanie i liečebné služby na vysokej úrovni, o čom svedčí i množstvo ne-

ustále sa vracajúcich návštevníkov. Tunajšia blahodarná liečivá voda slúži na vonkajšiu a vnútornú balneoterapiu. Pitné kúry možno absolvovať na kúpeľnej kolonáde z ôsmich rozličných prameňov. Priamo v Družbe slúži pacientom liečebné oddelenie komplexne vybavené zdravotníckou technológiou vodoliečby, elektroliečby, teplo-liečby, inhalačnej liečby, svetlo-liečby, oddelenie na podávanie podkožných plynových injekcií, oddelenie klasických a reflexných masáží a individuálnej rehabilitácie, telocvičňa a terénna liečba. Ústav má kapacitu stodvadsať miest. Nachádzajú sa tu jednolôžkové, dvojložkové izby a nádherných sedem apartmánov. Kvalitná strava sa podáva priamo v tejto účelne zariadenej budove. Odborný kolektív re-

habilitačných pracovníkov a pracovníkov obslužnej logistiky na čele s riaditeľom KLÚ Družba plk. MUDr. Martinom Tarcalom si v poslednom období veľmi obľúbili aj profesionálni vojaci, ktorí sem prichádzajú na rehabilitáciu a na zotavenie po medzinárodných mierových misiách v rôznych častiach sveta. Erudovaný kolektív tunajších terapeutov úspešne lieči telo aj dušu našich príslušníkov Ozbrojených zborov MV SR, Ozbrojených síl Ministerstva obrany SR, ale aj príslušníkov Záchraného a hasičského zboru MV SR. V tejto práci im v ďalších rokoch želáme veľa zdaru a úspechov, lebo tieto bezpečnostné zložky si túto potrebnú zdravotnú starostlivosť plným právom zaslúžia.

František MRVA

PRIPOMÍNAME SI

23. august
– stodesať rokov od narodenia jednej zo zakladateľiek slovenského profesionálneho divadla Ley Juričkovej (1904 – 1967), pôsobila na bratislavskej Novej scéne a v Slovenskom národnom divadle

24. augusta
– pred sto desiatimi rokmi sa narodil významný prozaik medzivojnového obdobia Milo Urban (1904 – 1982); jeho novela Za výšným mlynom sa stala podkladom libreta opery Krútnava, obdobie prvej svetovej vojny zobrazil v románe Živý bič, známe sú jeho knihy Hmly na úsvite, V osidlach, Na brehu krvavej rieky a i.

25. august
– pred tridsiatimi piatimi rokmi zomrel jeden zo zakladateľov moderného slovenského sochárstva Július Bartfay (1888 – 1979), autor skvelých plastik v mramore (Manželka, Beethoven, Sonáta mesačného svitu a i.), otec národného umelca Tibora Bartfaya
– Ernest Bokroš, bývalý náš hokejový reprezentant, tréner slovenských hokejových juniorov má päťdesiatpäť

26. august
– stoosemdesiatpäť rokov, čo sa v Skalici narodil najplodnejší novinár prvého matičného obdobia Ján Malý-Dusarov (1829 – 1902), jednocodovateľ národného hnutia koncom 19. storočia

27. august
– sovietski partizáni a vojaci martinskej posádky v roku 1944 zajali na stanici vo Vrútkach nemeckú misiu na čele s generálom Ottom a na kasárenskom dvore pätnástich jej členov zastrelili, čo spôsobilo nemeckú okupáciu Slovenska i predčasne a nekoordinovane vyvolalo SNP; sedemdesiate výročie

28. august
– pred sto sedemdesiatimi rokmi vznikla prvá celoslovenská kultúrna inštitúcia Tatrin (1844) s predsedom Michalom Miloslavom Hodžom; spolok vydával pôvodnú literatúru, zabezpečoval zber pamiatok, finančnú pomoc slovenským študentom a prekonával cirkevné rozpory

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi Andrej Hlinka s dvoma spolupracovníkmi ilegálne odcestoval na mierovú konferenciu do Paríža (1919), aby tu predložil požiadavku na slovenskú samosprávu (autonómiu); na zákrok našich úradov ich z Francúzska vyhostili

– Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene si pripomína šesťdesiatpäť rokov; vzniklo pri piatom výročí SNP, ktorého ústredné oslavy sa konali vo Zvolene za účasti prezidenta K. Gottwalda, pod zámkom prvý raz vystúpil aj Slovenský ľudový umelecký kolektív
– bývalý česko-slovenský reprezentant a futbalový tréner Jozef Baroš oslavuje šesťdesiatku
– naša hviezda Stazka Kuzminová má krásnych tridsať rokov

29. augusta
– pred sedemdesiatimi rokmi vypuklo SNP (1944)
– slovenské stíhacie eso pilot Alexander Gerič, ktorý mal na príkaz ministra obrany gen. Čatloša nadviazať styk s postupujúcou Červenou armádou, pred sedemdesiatimi rokmi za neznámych okolností havaroval za Trenčinom a zahynul (1920 – 1944)

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADA Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Drahošlav MACHALA. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie i nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.